

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

DRUGO ODJELJENJE

PREDMET BIGOVIĆ protiv CRNE GORE

(Predstavka br. 48343/16)

PRESUDA

STRAZBUR

19. mart 2019. godine

Ova presuda će postati pravosnažna pod okolnostima iz člana 44 stav 2 Konvencije. Može biti predmet redakcijske izmjene.

U predmetu Bigović protiv Crne Gore,

Evropski sud za ljudska prava (Drugo odjeljenje), na zasjedanju Vijeća u sastavu:

Robert Spano, *predsjednik*,
İşıl Karakaş,
Valeriu Grițco,
Stéphanie Mourou-Vikström,
Ivana Jelić,
Arnfinn Bårdsen,
Darian Pavli, *sudije*,

i Stanley Naismith, *registrar odjeljenja*,

Nakon zasjedanja na sjednici zatvorenoj za javnost održanoj 26. februara 2019. godine,

donosi sledeću presudu koja je usvojena tog dana:

POSTUPAK

1. Predmet je pokrenut predstavkom (br. 48343/16) koju je protiv Crne Gore, na osnovu člana 34 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: “Konvencija”) podnio državljanin Crne Gore, g-din Ljubo Bigović (u daljem tekstu: “podnosilac predstavke”), 3. avgusta 2016. godine.

2. Podnosioca predstavke je zastupala g-đa B. Franović, advokat iz Podgorice. Vladu Crne Gore (u daljem tekstu: “Vlada”) je zastupala njihova zastupnica, g-đa V. Pavličić.

3. Podnosilac predstavke se žalio na uslove u pritvoru, konkretno na nedostatak medicinske njege, na nezakornost pritvora u smislu neredovnih kontrola po pitanju da li je njegov dalji pritvor opravdan, nedovoljno obrazloženje rješenja o produženju pritvora, njegovu dužinu i nedostatak brze odluke o njegovom puštanju na slobodu.

4. Dana 25. januara 2018. godine, Vladi je poslato obavještenje o ovim žalbama, a ostatak predstavke je proglašen neprihvatljivim na osnovu Pravila 54 stav 3 Poslovnika Suda.

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI PREDMETA

5. Podnosilac predstavke je rođen 1976. godine. Trenutno služi zatvorsku kaznu u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija (u daljem tekstu: "ZIKS") u Spužu.

6. Činjenice predmeta, kako su ih podnijele stranke, mogu biti sumirane kako slijedi.

A. Osnovne informacije

7. Nekoliko puta tokom jula i avgusta 2005. godine, korištene su eksplozivne naprave na gradilištu hotela na crnogorskoj obali, navodno sa namjerom da se investitori primoraju da kupe susjednu parcelu. Visoki policijski službenik, S.Š. je bio zadužen za policijsku istragu.

8. Nedugo nakon ponoći 30. avgusta 2005. godine, S.Š. je napadnut iz zasjede ispred njegove kuće i ubijen sa devetnaest hitaca iz automatske puške.

9. Dana 16. februara 2006. godine podnosilac predstavke je uhapšen zbog sumnje da je počinio zločinačko udruživanje, iznudu u pokušaju i teško ubistvo putem pomaganja. Predmet je dodijeljen Specijalnom tužiocu za organizovani kriminal.

B. Pritvor podnosioca predstavke

10. Dana 19. februara 2006. godine istražni sudija Višeg suda u Podgorici je donio rješenje o pritvoru protiv podnosioca predstavke i još nekoliko lica zbog bojazni da bi mogli pobjeći, uzimajući u obzir ozbiljnost krivičnih djela i težinu propisane zatvorske kazne. U odluci je navedeno da će pritvor trajati mjesec dana počevši od 16. februara 2006. godine. Pozvao se na član 148 stav 1 tačka 1 Zakonika o krivičnom postupku (u daljem tekstu: "ZKP") koji je tada bio na snazi (v. donji stav 94).

11. Pritvor podnosioca predstavke i još jednog lica je produžavan 16. marta, 15. aprila, 16. maja, 15. juna i 12. jula 2006. godine, svaki put za po mjesec dana, u suštini zbog opasnosti od bjekstva, a uzimajući u obzir ozbiljnost krivičnih djela za koja su bili osumnjičeni. Pozivajući se na član 148 stav 1 tačka 1 ZKP-a, sud je naveo, *inter alia*, da je protiv njih istraga u toku i da treba da bude ispitan još veliki broj svjedoka. U ovim rješenjima je navedeno da je, kao i za zločinačko udruživanje i pokušaj iznude, podnosilac predstavke takođe osumnjičen za teško ubistvo putem pomaganja.

12. Dana 14. avgusta 2006. godine Vrhovni državni tužilac (Specijalni tužilac) je podigao optužnicu protiv podnosioca predstavke i još nekoliko lica. Podnosilac predstavke je optužen za kriminalno udruživanje, pokušaj iznude i teško ubistvo putem pomaganja, na način što je pomogao izvršiocu nakon što je počinio krivično djelo, podsticanje falsifikovanja zvaničnih isprava i izazivanja opšte opasnosti.

13. Pritvor okrivljenih, uključujući pritvor podnosioca predstavke, je dalje produžavao Viši sud 15. avgusta 2006. godine, 21. oktobra 2008. godine i 11. marta 2009. godine, u suštini zbog opasnosti od bjekstva uzimajući u obzir težinu i broj krivičnih djela za koja su bili okrivljeni i za njih propisane kazne. U poslednja dva rješenja je takođe uzeto u obzir da su okrivljeni relativno mladi, da su trojica od njih bili nezaposleni, dvojica od njih neoženjeni, a jedan je bio strani državljanin. Sva tri rješenja su se pozivala na član 148 stav 1 tačka 1, a ni u jednom od njih nije navedeno na koliko dugo se produžava pritvor.

14. Dodatno, 23. maja 2007. godine, tokom glavnog pretresa, podnosilac predstavke je tražio ukidanje pritvora tvrdeći da nema gdje da pobjegne i da će se uredno odazivati na pozive suda. Sud je odbio zahtjev istog dana, smatrajući da “osnov za pritvor [podnosioca predstavke] još uvijek postoji”.

15. Dana 7. avgusta 2009. godine Viši sud je utvrdio da je podnosilac predstavke kriv za nekoliko krivičnih djela i osudio ga na trideset godina zatvora.

16. Dana 17. februara 2010. godine Apelacioni sud u Podgorici je poništio presudu Višeg suda. Istog dana, produžio je pritvor četvorici okrivljenih, uključujući i podnosioca predstavke, bez navođenja na koji period, smatrajući da “razlozi za pritvor još uvijek postoje”. Sud se pozvao na član 148 stav 1 tačka 1 i tačka 4 ZKP-a koji je tada bio na snazi (v. donji stav 94).

17. Dana 4. marta 2011. godine četiri okrivljena, uključujući podnosioca predstavke su podnijeli predlog za ukidanje pritvora. Dana 10. marta 2011. godine Viši sud je odbio njihov predlog, smatrajući da “okolnosti na osnovu kojih je [njihov] pritvor produžen još uvijek postoje”. Pozvao se na član 148 stav 1 tačka 1 i tačka 4.

18. Dana 9. maja 2011. godine Viši sud je ponovo oglasio krivim podnosioca predstavke za više krivičnih djela i osudio ga na trideset godina zatvora. Istog dana sud je produžio pritvor četvorici okrivljenih, uključujući podnosioca predstavke, zbog opasnosti od bjekstva zbog izrečene kazne, i jer bi njihovo puštanje na slobodu moglo ozbiljno da ugrozi javni red i mir. Sud se pozvao na član 175 stav 1 tačka 1 i tačka 4 ZKP-a iz 2009. godine (v. donje stavove 100-101).

19. Dana 30. decembra 2011. godine Apelacioni sud je ukinuo presudu Višeg suda. Istog dana sud je produžio pritvor petorici okrivljenih, uključujući podnosioca predstavke, bez navođenja na koji period, smatrajući

da “razlozi za pritvor još uvijek postoje”. Pozvao se na član 175 stav 1 tačka 1 i tačka 4 ZKP-a iz 2009. godine.

20. Dana 1. februara 2012. godine, pozivajući se na članove 5 i 6 Konvencije, pet okrivljenih, uključujući podnosioca predstavke, podnijeli su predlog za ukidanje pritvora, tvrdeći da ne postoje razlozi za njihov dalji pritvor. Dana 8. februara 2012. godine Viši sud je odbio njihov predlog, smatrajući da “se okolnosti nijesu promijenile od prethodnog rješenja” i da “razlozi za njihov pritvor postoje”. Pozvao se na član 175 stav 1 tačka 1 i tačka 4 ZKP-a iz 2009. godine.

21. Dana 11. aprila, 13. juna i 10. avgusta 2012. godine, Viši sud, postupajući u skladu sa članom 179 stav 2 ZKP-a iz 2009. godine (v. donje stavove 96 i 100) je dalje produžio pritvor petorici okrivljenih, uključujući podnosioca predstavke koji “ima trajati do dalje odluke suda”, zbog opasnosti od bjekstva i da bi njihovo puštanje na slobodu moglo ozbiljno ugroziti javni red i mir. Tom prilikom, sud se pozvao na član 175 stav 1 tačka 1 i tačka 4 ZKP-a. Sud je uzeo u obzir težinu i broj predmetnih krivičnih djela, okolnosti pod kojima su počinjena, kao i činjenicu da su okrivljeni bili relativno mladi i da se jedan od okrivljenih nalazio u bjekstvu.

22. Dana 18. aprila 2012. godine, tokom glavnog pretresa, pet okrivljenih, uključujući podnosioca predstavke, podnijeli su sudu predlog za ukidanje pritvora. Sud je odbio njihov predlog istog dana, smatrajući da “razlozi za produženje njihovog pritvora i dalje postoje”.

23. Dana 9. oktobra 2012. godine, Viši sud je, *inter alia*, oglasio podnosioca predstavke krivim za pokušaj iznude, izazivanje opšte opasnosti i teško ubistvo, sve putem podstrekavanja, i osudio ga na trideset godina zatvora. Istog dana sud je produžio pritvor četvorici okrivljenih, uključujući podnosioca predstavke. Smatrao je da postoji rizik za njihovo bjekstvo, i da su postojale posebne okolnosti koje su ukazivale da bi njihovo puštanje na slobodu ozbiljno ugrozilo javni red i mir. Sud se pozvao na član 175 član 1 tačka 1 i tačka 4 ZKP-a iz 2009. godine.

24. Dana 2. aprila 2013. godine Apelacioni sud je potvrdio prvostepenu presudu.

25. Dana 2. aprila 2014. godine Vrhovni sud je ukinuo presudu Apelacionog suda. Istog dana Vrhovni sud je produžio pritvor četvorici okrivljenih, uključujući podnosioca predstavke, smatrajući da razlozi za pritvor i dalje postoje. Konkretno, okrivljeni su, prvostepenom presudom, koja nije bila ukinuta, oglašeni krivim za teško ubistvo. Djelo je sadržalo dvije otežavajuće okolnosti: (a) žrtva je bila policijski službenik, i (b) ubijen je iz koristoljublja. Pozivajući se na član 175 stav 1 tačka 4, sud je smatrao da bi puštanje okrivljenih na slobodu ozbiljno ugrozilo javni red i mir.

26. Dana 1. avgusta 2014. godine podnosilac predstavke je podnio predlog za ukidanje pritvora Višem sudu. Pozivajući se na član 5 Konvencije i relevantnu sudsku praksu, žalio se, *inter alia*, na dužinu

trajanja pritvora, navodeći nedovoljno obrazloženje predmetnih rješenja, nedostatak redovne kontrole pritvora na osnovu člana 179 stav 2 ZKP-a, nedostatak medicinske njege i loše uslove u pritvoru. Takođe je naveo da mu je u oktobru 2013. godine dijagnostifikovan ulcerozni kolitis (upalna bolest crijeva koja uzrokuje dugoročno zapaljenje i čir u digestivnom traktu; utiče na unutrašnju sluznicu debelog crijeva i rektuma) i priložio je relevantnu medicinsku dokumentaciju. Dana 3. septembra 2014. godine podnosilac predstavke je podnio urgenciju Višem sudu u vezi njegovog predloga.

27. Dana 4. septembra 2014. godine podnosilac predstavke se žalio Apelacionom sudu. Dana 12. septembra 2014. godine, tokom glavne rasprave pred Apelacionim sudom, podnosilac predstavke je podnio predlog za ukidanje pritvora, prvenstveno zbog zdravstvenih razloga. Podnio je dodatnu medicinsku dokumentaciju. Između 5. novembra 2014. godine i 16. januara 2015. godine šest puta je podnio urgenciju Apelacionom sudu da odluči po njemu.

28. Dana 23. januara 2015. godine Apelacioni sud je saslušao vještaka medicinske struke i prikupio informacije iz ZIKS-a u ovom smislu. Vještak medicinske struke je izjavio da je bolest podnosioca predstavke (ulcerozni kolitis) ozbiljna, da zahtijeva posebnu dijetu i posebnu medicinsku njegu, u odsustvu koje, čak i zbog malih odstupanja, može da se pogorša. Takođe je objasnio da bolest prouzrokuje mnoge psihičke promjene. ZIKS je tvrdio da je pružio medicinsku njegu, uključujući i liječenje u javnim zdravstvenim institucijama kada je to bilo potrebno, kao i različite dijete. Konkretno, podnosioca predstavke su sprovodili u različite bolnice i kod mnogih specijalista, a bilo mu je dozvoljeno da dobavlja sopstvenu hranu. Dana 13. februara 2015. godine sud je odbio njegov predlog.

29. Dana 20. februara 2015. godine Apelacioni sud je potvrdio presudu Višeg suda o osnovanosti od 9. oktobra 2012. godine. Istog dana, pozivajući se na član 175 stav 4 ZKP-a, sud je produžio pritvor četvorici okrivljenih, uključujući podnosioca predstavke, nalazeći da razlozi za pritvor i dalje postoje.

30. Dana 12. marta 2015. godine Vrhovni sud je, postupajući po žalbi koju je uložio podnosilac predstavke, ukinuo rješenje o produženju pritvora podnosioca predstavke od 20. februara 2015. godine, nalazeći da član 175 stav 4 ZKP-a, na koji se pozvao Apelacioni sud, ne postoji, jer je relevantna odredba sadržala samo dva stava. Sud je takođe utvrdio da nije bilo obrazloženo da li je zdravlje podnosioca predstavke imalo uticaja na njegov dalji pritvor.

31. Dana 16. marta 2015. godine Apelacioni sud je produžio pritvor četvorici okrivljenih, uključujući i podnosioca predstavke, pozivajući se na član 175 stav 1 tačka 4. Utvrdio je da zdravlje podnosioca predstavke nije od značaja za njegov dalji pritvor, s obzirom da iz podnesaka ZIKS-a

proizilazi da je podnosiocu predstavke pružena adekvatna medicinska njega i ishrana.

32. Dana 20. marta 2015. godine podnosilac predstavke se žalio, pozivajući se na članove 5 i 6 Konvencije. Tvrdio je da je rješenje o produženju pritvora bilo donijeto za sve okrivljene zajedno, a da sud nije naveo posebne razloge za produžavanje njegovog pritvora. Takođe se žalio na uslove u pritvoru i nedostatak adekvatne medicinske njege, uključujući nedostatak medicinski propisane dijete (v. donji stav 45).

33. Dana 27. marta 2015. godine, Vrhovni sud je odbio njegovu žalbu. Iako je potvrdio da relevantna presuda još uvijek nije bila pravosnažna, sud je uzeo u obzir da su okrivljeni oglašeni krivim zbog teškog ubistva putem podstrekivanja i pomaganja za koje je propisana zatvorska kazna od deset godina ili više. Takođe je utvrdio da je Apelacioni sud dovoljno ispitao zdravlje podnosioca predstavke i njegov značaj za pritvor.

34. Dana 7. maja 2015. godine, pozivajući se na članove 3, 5 i 6 Konvencije, podnosilac predstavke je uložio ustavnu žalbu. Žalio se, konkretno: (a) da su uslovi u pritvoru, naročito medicinska njega, bili neadekvatni; (b) da je njegov pritvor bio nezakonit jer nije redovno kontrolisan; (c) da je njegov pritvor bio predug i da relevantna rješenja nijesu bila dovoljno obrazložena; i (d) da nije odlučeno po njegovom predlogu za ukidanje pritvora koji je podniet 1. avgusta 2014. godine.

35. Dana 16. juna 2015. godine podnosilac predstavke je ponovo podnio predlog za ukidanje pritvora. Pozvao se na princip proporcionalnosti i tvrdio da kad god postoji mogućnost sudovi imaju obavezu da odrede blažu mjeru umjesto pritvora. Osvrnuo se na svoje zdravstveno stanje i pozvao na presudu *Bulatović protiv Crne Gore*, br. 67320/10, od 22. jula 2014. godine. Priložio je medicinski izvještaj od 10. juna 2015. godine (v. donji stav 77).

36. Dana 9. jula 2015. godine Viši sud je odbio njegovu žalbu, pozivajući se na član 175 stav 1 tačka 4 ZKP-a. Smatrao je da je podnosilac predstavke oglašen krivim za teško ubistvo presudom koja još uvijek nije pravosnažna, i da je konkretno krivično djelo naročito teško i zbog načina na koji je počinjeno i zbog njegovih posledica – smrti visokog policijskog službenika, koji je ubijen iz koristoljublja. Sud je smatrao da podnosilac predstavke nije imao posledica po svoje zdravlje jer mu je bila, i morala biti, pružena adekvatna dijeta i medicinska pomoć u ZIKS-u. Čak i da ovo nije bio slučaj, to ne bi imalo uticaja na postojanje razloga za pritvor, već bi samo ukazivalo da bi morao da bude pritvoren u adekvatnijim uslovima, kao što je Klinički centar Crne Gore.

37. Dana 20. oktobra 2015. godine, Vrhovni sud je, u suštini, potvrdio presudu Apelacionog suda od 20. februara 2015. godine i kaznu podnosioca predstavke na trideset godina zatvora.

38. Dana 28. decembra 2015. godine Ustavni sud je odbio ustavnu žalbu podnosioca predstavke. Sud je utvrdio, konkretno, da su osporene odluke donijeli nadležni sudovi, u postupku propisanom zakonom, na osnovu ZKP-

a, i da razlozi sadržani u njima nijesu bili proizvoljni. Kada je u pitanju dužina pritvora, sud je utvrdio da član 5 razlikuje pritvor prije i poslije osude. Utvrdio je da se zakonitost pritvora može procjenjivati samo do prvostepene presude koja ne mora biti pravosnažna. S obzirom da je prvostepena presuda donijeta 7. avgusta 2009. godine, ustavna žalba podnosioca predstavke je u tom dijelu bila neblagovremena. Kada je u pitanju medicinska njega, sud je smatrao da je zdravlje podnosioca predstavke kontinuirano praćeno od strane većeg broja specijalista u različitim institucijama, i da mu je pravovremeno pružena razumna dostupna medicinska njega. Odlukom se nijesu razmatrali uslovi u pritvoru, da li je pritvor podnosioca predstavke redovno kontrolisan, ili navodno neodlučivanje po njegovom predlogu za ukidanje pritvora. Ova odluka je uručena podnosiocu predstavke 25. marta 2016. godine.

C. Uslovi u pritvoru

39. Podnesci stranaka se razlikuju u ovom dijelu.

40. Podnosilac predstavke je tvrdio da je ćelija u kojoj je bio pritvoren bila prenatrpana, da se mijenjao broj zatvorenika, i da mu je nedostajalo vode i dnevne vježbe. U ćeliji se nalazila sanitarna oprema i trpezarijski sto. Zbog čestog nedostatka vode, podnosilac predstavke je morao sakupljati u buretu. Takođe, dnevne šetnje su trajale jedan sat – osim četvrtkom i petkom, kada su trajale pola sata – i sve su otkazivane kišnim danima.

41. Vlada je, sa svoje strane, tvrdila da nije bilo dokumentacije za period prije 5. avgusta 2009. godine. Između 5. avgusta 2009. godine i 26. marta 2010. godine podnosilac predstavke je boravio u sobi D4, površine 30 m², koju je u to vrijeme dijelio sa najviše 5 drugih lica. Između 27. marta 2010. godine i 8. februara 2016. godine boravio je u sobi L9 površine 20 m² koju je dijelio sa najviše još tri osobe, a tokom određenih perioda je bio i sam. I ćelija D4 i L9 su imale sopstvene toalete, odvojene od ostatka sobe, za čije čišćenje su bili zaduženi zatvorenici.

42. U pritvorskom dijelu zatvora podnosilac pritvora je na raspolaganju imao četiri otvorena šetališta, površine od 506 m² do 900 m². Takođe mu je bio dozvoljen izlazak iz sobe tokom porodičnih posjeta (trideset minuta nedeljno) i tokom posjete advokata, koje nijesu bile vremenski ograničene.

43. Dana 8. februara 2016. godine podnosilac predstavke je premješten u zatvorski dio gdje je smješten u jednokrevetnu ćeliju na prizemlju u novo-izgrađenom paviljonu F. Soba je bila površine 15,09 m² od čega je glavni dio iznosio 5,7 m², trpezarijski dio 7,84 m², i toalet sa umivaonikom površine 1,55 m² koji je bio odvojen od ostatka sobe pregradnim zidom. U sobi je postojao krevet, sto i stolica, ormar, tv uređaj i resiver, DVD uređaj, frižider, klima uređaj, rešo i rerna. U neposrednoj blizini sobe je postojalo zajedničko kupatilo sa nekoliko tuševa. Nekoliko otvorenih igrališta mu je bilo na raspolaganju; jedno betonsko površine 289 m² i dva travnata

površine 210 m² i 2.393 m². Takođe je postojala i natkrivena teretana metalne konstrukcije.

44. Vlada je takođe tvrdila da su uslovi u zatvoru, i za pritvorenike i za osuđena lica, značajno poboljšani nakon posjete Evropske komisije za sprječavanje mučenja i nečovječnog i ponižavajućeg postupanja (“CPT”) 2013. godine (vidjeti donji stav 139).

D. Zdravlje podnosioca predstavke

1. Ulcerozni kolitis

45. U septembru 2013. godine podnosiocu predstavke je dijagnostikovao ulcerozni kolitis i specijalista u Kliničkom centru Crne Gore (državna bolnica) mu je propisao crijevnu dijetu. Relevantni medicinski izvještaj nije sadržao bilo kakve detalje koji se tiču tačnog sadržaja dijetu. Uz saglasnost sudije Višeg suda od 9. decembra 2013. godine, porodica podnosioca predstavke je dostavljala specijalne prehrambene proizvode u početku jednom dnevno a zatim jednom nedeljno.

46. Iz medicinskih izvještaja izdatih u junu, julu i novembru 2014. godine proizilazi da terapija koju je podnosilac predstavke primao zbog ulceroznog kolitisa nije imala efekta. Godine 2014. on je, *inter alia*, dva puta primljen u Klinički centar jer mu se stanje pogoršalo. Kako nije želio da se podvrgne operaciji, propisan mu je lijek pod nazivom Vedolizumab (“VDZ”), kao zamjena. Nije jasno iz spisa predmeta kada je tačno VDZ propisan, ali izgleda da je to bilo u periodu između septembra i novembra 2014. godine. U izvještajima iz novembra 2014. godine je takođe navedeno da podnosilac predstavke takođe nije želio da bude hospitalizovan. Kako VDZ nije bio dostupan u Crnoj Gori, za podnosioca predstavke su kupljene četiri doze u Njemačkoj, čija je cijena bila 17.222,40 eura. Ove doze su dostavljene u decembru 2014. godine, januaru, februaru i martu 2015. godine. Nakon doze u martu 2015. godine doktori su primijetili “evidentno poboljšanje” i smatrali da je od najvišeg značaja da se podnosiocu predstavke da sledeća doza jer “svaki dan odlaganja povećava rizik od pogoršanja bolesti”. Sledeća doza je bila planirana za maj 2015. godine.

47. U maju 2015. godine ZIKS je dva puta obavijestio Apelacioni sud i Vrhovni sud o pokušajima da obezbijede VDZ za podnosioca predstavke. S obzirom da nije bio registrovan u Crnoj Gori, mogao je biti obezbijeđen samo uz posebno odobrenje zahtjeva kompanije ovlašćene za distribuciju lijekova. ZIKS je zatražio da farmaceutska kompanija podnese takav zahtjev.

48. Dana 20. maja 2015. godine glavni distributer VDZ-a je obavijestio farmaceutsku kompaniju da je VDZ bio pod posebnim praćenjem. Svaka njegova dostava je morala da bude odobrena od medicinskog sektora, i svaki slučaj se pojedinačno ispitivao.

49. Dana 22. jula 2015. godine ponosilac predstavke je dobio još dvije doze koje su mu kupljene u Njemačkoj, čija je cijena bila 5.975,94 eura. Date su u avgustu i septembru 2015. godine.

50. Dana 2. septembra 2015. godine ZIKS je obezbijedio dvije doze VDZ-a, čije je troškove snosio Viši sud (cijena jedne je bila 4.457,85 eura). Date su u novembru 2015. godine i januaru 2016. godine.

51. Tokom 2015. godine podnosilac predstavke je jednom hospitalizovan zbog pogoršanja ulceroznog kolitisa.

52. Godine 2016. podnosilac predstavke je ukupno primio pet doza VDZ-a (jednu u januaru 2016. godine, kako je navedeno u gornjem stavu 50, zatim u februaru, oktobru, novembru i decembru 2016. godine). Doza planirana za mart 2016. godine nije dostavljena do oktobra 2016. godine.

53. Tokom 2017. godine podnosilac predstavke je primio devet doza VDZ-a (u januaru, februaru, martu, aprilu, maju, junu, julu i dvije u septembru). U spisima predmeta ne postoje informacije o tome ko je pokrivaio troškove za doze od februara 2016. godine.

54. U najmanje devet medicinskih izvještaja iz 2017. godine, ordinirajući ljekar je naveo da je liječenje VDZ-om propisano jer je pacijent odbijao da se podvrgne operaciji. Ipak, smatrao je da uprkos liječenju VDZ-om, zdravlje podnosioca predstavke nije bilo zadovoljavajuće i da, iako je on odbijao da se podvrgne operaciji, ne postoje druge mogućnosti i podnosiocu predstavke je predloženo da je ponovo razmotri. Doktor je takođe smatrao da je bilo praktično nemoguće da podnosilac predstavke ostvari remisiju s obzirom da su uslovi u pritvoru povećavali rizik od komplikacija i da su mogli ugroziti život.

55. Između 15. novembra i 4. decembra 2017. godine podnosilac predstavke je ponovo hospitalizovan zbog pogoršanja ulceroznog kolitisa. Kako mu je preporučena operacija, prekinuto je dalje liječenje VDZ-om.

56. Dana 13. juna 2018. godine doktor iz Kliničkog centra je naveo da se podnosilac predstavke dobro osjeća. Dana 23. jula 2018. godine, podnosilac predstavke se podvrgao endoskopskom pregledu u Kliničkom centru, gdje je otkrivena remisija ulceroznog kolitisa. Dana 25. jula 2018. godine zatvorski ljekar je primijetio da se podnosilac predstavke osjeća dobro, da je u stanju remisije i da je njegov ulcerozni kolitis u fazi "mirovanja". Između 3. avgusta i 20. decembra 2018. godine podnosilac predstavke je imao još tri specijalistička ispitivanja koja su ukazivala na zapaljenski pseudopolip i da se ulcerozni kolitis ponovo aktivirao nakon šest mjeseci remisije.

2. Operacija oka

57. U otpusnoj listi iz bolnice od 17. oktobra 2013. godine je navedeno da je podnosiocu predstavke preporučeno, *inter alia*, oftalmološki pregled kako bi mu se odredila dioptriya. U otpusnoj listi od 25. decembra 2013. godine je navedeno da podnosilac predstavke ima oslabljen vid.

58. Dana 13. januara 2014. godine (tokom endoskopskog ispitivanja u Kliničkom centru) podnosiocu predstavke je rečeno da mora da se podvrgne oftalmološkom pregledu zbog naglo nastalih smetnji s vidom.

59. Dana 4. februara 2014. godine, uz pristanak Višeg suda od 30. januara i 4. februara 2014. godine, podnosioca predstavke je pregledao oftalmolog u bolnici Meljine, kao i oftalmolog u privatnoj oftalmološkoj klinici u Podgorici. Izvještaj oftalmologa iz Meljina je djelimično nečitak. Iz čitljivog dijela proizilazi da je podnosiocu predstavke dijagnostikovana *cataracta complicate* na lijevom oku. Sledeća kontrola je preporučena za tri do četiri mjeseca.

60. Neodređenog datuma, očigledno u martu 2014. godine, podnosiocu predstavke je dijagnostikovana *Retinopathia proliferativa alia*, *OD Myopia*, i *OS Atrophia n. optici*. Konzilijum oftalmologa je preporučio operaciju oka na privatnoj klinici, koja bi uključivala i operaciju katarakte.

61. Dana 26. marta 2014. godine podnosilac predstavke je pregledan na privatnoj oftalmološkoj klinici. Dana 27. marta 2014. godine je obavio operaciju za koju je platio 2.600,00 eura.

3. Liječenje koljena

62. Slijedi iz spisa predmeta da je podnosilac predstavke imao bol u koljenu, kičmi i stopalu od 2000. godine. Podvrgnut je operaciji lijeve noge 2001. godine, slomio je butnu kost 2003. godine i obije noge su mu bile izrazito deformisane zbog prostrelnih rana i saobraćajne nezgode koja se dogodila 2005. godine. Nakon što se pojavila gangrena, podnosilac predstavke je imao operaciju desne noge i presađivanja kože.

63. Tokom 2015. godine podnosioca predstavke su pregledali brojni specijalisti iz Kliničkog centra Crne Gore i Specijalne bolnice za ortopediju, neurohirurgiju i neurologiju u Risnu ("Risanska bolnica") i primio je brojne lijekove.

64. Konkretno, tokom hospitalizacije između 28. marta i 3. aprila 2015. godine (zbog ulceroznog kolitisa) podnosioca predstavke je takođe pregledao ortoped koji je predložio operaciju. Sledeću kontrolu je imao 22. aprila 2015. godine.

65. Dana 24. aprila 2015. godine podnosilac predstavke je ponovo hospitalizovan zbog secernacije rana od operacije ispod lijevog koljena i zahtijevao je sledeću operaciju. Dana 30. aprila 2015. godine, prilikom otpusta iz bolnice, preporučeno mu je tretman rehabilitacije u Institutu za fizikalnu medicinu, rehabilitaciju i reumatologiju – "Institut Igalo" i, ukoliko rezultati ne budu zadovoljavajući, endoproteza.

66. Dana 27. jula 2015. godine podnosilac predstavke je tražio da mu se odobri pomenuta rehabilitacija. Viši sud je odobrio zahtjev 30. jula 2015. godine, navodeći da će tačni datumi liječenja biti dogovoreni između ZIKS-a i podnosioca predstavke.

67. Dana 21. avgusta 2015. godine podnosilac predstavke je tražio od zatvorske uprave da mu obezbijedi transport do Instituta Igalo u prvoj sedmici septembra. Tvrdio je da će troškove njegovog liječenja i boravka tamo u potpunosti snositi njegova porodica. Dana 2. septembra 2015. godine obavijestio je ZIKS da je početak njegovog liječenja zakazan za 7. septembar 2015. godine. Ponovio je da će on snositi troškove. Dana 7. septembra 2015. godine podnosilac predstavke je odvezen u Igalo.

68. Nakon preporuke ljekara iz Risanske bolnice, zahtjeva podnosioca predstavke u tom smislu i odobrenja Višeg suda, njegovo liječenje u Institutu Igalo je produžavano dva puta. U jednom od ovih zahtjeva podnosilac predstavke je tvrdio da će on snositi troškove. Boravio je u Institutu u periodu između 7. septembra i 7. decembra 2015. godine, za koji je platio 10.673,60 eura. U otpusnoj listi iz Instituta Igalo je navedeno da je primio terapiju za jačanje mišića sa ciljem da se pripremi za moguću endoprotezu.

69. Između 4. septembra 2015. godine i 9. februara 2016. godine, Viši sud je u nekoliko navrata obavijestio ZIKS da će troškove liječenja podnosioca predstavke, uključujući VDZ, i troškove obezbjeđenja u Institutu Igalo pokriti Viši sud po podnošenju zahtjeva za naknadu troškova, na osnovu člana 226 stav 2 tačka 5 i stav 4 ZKP-a. Između 14. oktobra 2015. godine i 12. februara 2016. godine Sudski savjet je platio 15.748,80 eura Institutu Igalo za smještaj obezbjeđenja ZIKS-a koje je pratilo podnosioca predstavke tokom njegovog liječenja tamo.

70. Dana 3. decembra 2015. godine specijalista iz Risanske bolnice je naveo da podnosilac predstavke još uvijek pati od jakih bolova u lijevom koljenu, i da liječenje u Institutu Igalo nije poboljšalo stanje. Specijalista je preporučio interligamentarnu korektivnu osteotomiju uz spoljašnju fiksaciju. Kod podnosioca predstavke je dijagnostifikovao uznapredovalu artrozu koljena.

71. Između 2. juna 2016. godine i marta 2017. godine lijevo koljeno podnosioca predstavke su dalje ispitivali brojni specijalisti: jednom ortoped, vaskularni hirurg i neurolog, i tri puta neuro hirurg. Takođe je vršio rendgensko snimanje koljena i MRI snimanje lumbalnog dijela kičme. Dijagnostikovao mu je ozbiljni osteoartritis lijevog koljena (*gonarthrosis lateralis sinistri gradus gravis*), arteroskleroza, lumbalgija, (*lumboischialgia*), i disfunkcija peronealnog nerva (*lesio nervi peronei*), i preporučeno je dalje liječenje u Institutu Igalo.

4. Psihijatar

72. Tokom hospitalizacije između 28. marta i 3. aprila 2015. godine (zbog ulceroznog kolitisa), podnosioca predstavke je takođe pregledao psihijatar i propisana mu je terapija. U izvještaju nije navedeno koja terapija, ali je navedeno da je sledeća kontrola "po potrebi".

73. Dana 25. marta 2016. godine podnosioca predstavke je pregledao zatvorski ljekar koji je preporučio psihijatrijski pregled u specijalnoj bolnici u Kotoru. Dana 29. marta 2016. godine podnosilac predstavke je pregledan u Kotoru, gdje je tvrdio da je tokom prethodna dva mjeseca osjećao strah zbog fizičkog zdravlja i određenih aspekata svakodnevnog funkcionisanja. Doktor je propisao terapiju. Sledeći pregled zakazan za 19. april 2016. godine je obavljen 18. aprila 2016. godine. Doktor je utvrdio da boluje od “prominentne anksiozno-depresivne psihopatologije, sa vegetativnom ekspresijom” i propisao je terapiju. Sledeća kontrola predložena za 4. maj 2016. godine obavljena je 8. jula 2016. godine. Podnosilac predstavke je tvrdio da je prestao uzimati lijekove “zbog izmijenjenih okolnosti rada zdravstvene službe”. Doktor je utvrdio da podnosilac predstavke pati od depresije, visokog nivoa anksioznosti i teškog poremećaja somatskih simptoma. Propisao je terapiju i predložio sledeću kontrolu za mesec dana. Sledeća kontrola je obavljena 23. avgusta 2016. godine, kada je primijećena teška anksioznost. Predloženo je da se sledeća kontrola obavi telefonom za dvije sedmice, a naredna kontrola u bolnici u Kotoru za mesec ili dva. Iz spisa predmeta proizilazi da nije bilo daljih kontrola.

5. Druge činjenice vezane za zdravlje

74. Između marta 2013. godine i 4. decembra 2017. godine podnosilac predstavke je hospitalizovan osam puta (ukupno 128 dana), i imao je dodatno dvadeset dva ambulantna tretmana. Između septembra 2013. godine i januara 2018. godine van ZIKS-a je pregledan 151 put.

75. Između 17. septembra 2013. godine i 18. avgusta 2015. godine, ZIKS je nekoliko puta obavijestio Viši sud da je na osnovu uputa zatvorskog doktora podnosilac predstavke vođen u različite zdravstvene ustanove van ZIKS-a.

76. Medicinski pregledi su sprovedeni u prisustvu zatvorskih čuvara, uključujući kolonoskopiju i psihijatrijska ispitivanja. Kolonoskopija je sprovedena bez anestezije.

77. Dana 10. juna 2015. godine tri medicinska stručnjaka (jedan iz oblasti forenzičke medicine, jedan iz oblasti interne medicine – gastroentero-hepatolog i psihijatar) su dali mišljenje o zdravlju podnosioca predstavke, nakon što su ga pregledali i izvršili uvid u njegov zdravstveni karton. Naveli su da je njegov ulcerozni kolitis neizlječiv, i da je osim genetskog faktora, izazvan stresnim okolnostima. Preporučili su da se podnosilac predstavke liječi u što je moguće manje stresnoj sredini, odnosno da bude “izolovan od ZIKS-a”. Primijetili su da se njegovo zdravlje konstantno pogoršavalo dok nije počeo liječenje VDZ-om, i da “iako lijek nije bio registrovan u Crnoj Gori, bilo je apsolutno medicinski indikovano i neophodno da se pokuša primijeniti, jer je jedina alternativa bila hirurško otklanjanje debelog crijeva, koje je potrebno izbjeći sve dok postoji bilo koja druga mogućnost”.

78. Doktori su dalje utvrdili da podnosilac predstavke pati od kratkovidosti, da ne može da vidi na lijevom oku i da ima vještačka sočiva ugrađena u desnom oku, da ima dislociran četvrti i peti lumbalni pršljen i okoštavanje lumbalnog dijela kičme, okoštavanje lijevog koljena, povredu nerva desnog lista, da hoda pomoću štaka, i da je imao dvije infekcije kože nakon uvođenja injekcija zbog nedostatka alkohola za dezinfekciju u zatvoru. Zatvorski doktor je kasnije potvrdio da zaista u ZIKS-u nije bilo dezinfekcionog alkohola već određeno vrijeme, i da se nije mogla obezbijediti posebna dijeta za podnosioca predstavke, zbog čega je dozvoljeno da mu porodica donosi hranu.

79. Doktori su opisali ćeliju podnosioca predstavke kao “klasičnu zatvorsku ćeliju” u kojoj je tada boravio samo podnosilac predstavke, iako je nekada neko boravio sa njim. U njoj je postojao toalet, koji očigledno nije bio odvojen od ostatka sobe, i posebni rezervoar vode. Doktori su smatrali da nedostatak tekuće vode i nepostojanje tuša u sobi mogu dodatno da prouzrokuju pogoršanje zdravlja podnosioca predstavke zbog povećanog rizika od infekcije.

80. Dana 3. jula 2015. godine ZIKS je obavijestio Viši sud, Apelacioni sud, Vrhovni sud i podnosioca predstavke da su tri vrste lijekova (ne VDZ), koji su takođe nedostupni u Crnoj Gori, obezbijeđeni za podnosioca predstavke.

81. Dana 18. septembra 2017. godine vještak medicinske struke je dao stručno mišljenje na zahtjev zastupnika podnosioca predstavke. On je tvrdio da postoji opasnost od malignih promjena, koje bi neizbježno dovele do smrti podnosioca predstavke, i da je bilo apsolutno neophodno da se pronade rješenje koje bi obezbijedilo adekvatnu ishranu, trajnu primjenu kompleksnog liječenja, umjerene dnevne fizičke vježbe i eliminisanje stresnih situacija. Uslovi u kojima je bio pritvoren podnosilac predstavke su bili opisani kao nepovoljni za oporavak.

82. Izgleda da je 26. septembra 2017. godine podnosilac predstavke podnio zahtjev za ublažavanje kazne zbog zdravstvenih razloga. Sud je tražio stručno mišljenje u tom smislu, koje je dobijeno oktobra 2017. godine. Specijalista je tvrdio da su stresni uslovi u ZIKS-u i ograničena mogućnost adekvatne dijete takvi da podnosilac predstavke nikada neće postići poboljšanje sve dok se nalazi u ZIKS-u. Takav tok bolesti je bio štetan i prijetio je da izazove ozbiljne komplikacije, od kojih bi neke, bez sumnje, mogle biti opasne po život.

83. Dana 18. januara 2018. godine podnosiocu predstavke je dijagnostikovana bronhijalna astma i propisana mu je terapija.

E. Ostale relevantne informacije

84. Pet puta između 1996. godine i 2010. godine, podnosilac predstavke je oglašen krivim za različita krivična djela. Dobio je kazne u rasponu od šest mjeseci uslovne kazne do tri godine zatvora.

85. Prije donošenja prvostepene presude, održano je šesdeset ročišta (dvadeset jedno 2007. godine, dvadeset dva 2008. godine i sedamnaest 2009. godine), tokom kojih je saslušano više od sedamdeset svjedoka i deset vještaka, pročitane su desetine mišljenja vještaka i sprovedeno je više od 100 materijalnih dokaza. Istovremeno, devet ročišta je odloženo zbog odsustva ili različitih zahtjeva podnosioca predstavke i/ili drugih okrivljenih i/ili njihovih zastupnika.

86. Između 14. septembra 2010. godine i 9. maja 2011. godine održano je osamnaest ročišta. Između 5. aprila i 9. oktobra 2012. godine održano je jedanaest ročišta.

87. Između 27. juna 2014. godine i 20. februara 2015. godine pred Apelacionim sudom je održano deset ročišta.

88. U izvještaju ombudsmana iz decembra 2017. godine je navedeno da polovina zatvorenika imaju neku vrstu mentalne bolesti ili poremećaja i da zatvorske zdravstvene službe ne rade punim kapacitetom. Postojala je lista čekanja za psihijatrijske procjene i ispitivanja. Date su preporuke Ministarstvu pravde i ZIKS-u da hitno razmotre potrebu obrazovanja zatvorske psihijatrijske jedinice i da preduzmu korake da pomognu pacijentima koji pate od depresije, kao i da obezbijede da se ta vrsta pregleda sprovede bez zatvorskog obezbjeđenja (osim ako psihijatar eksplicitno zahtijeva njihovo prisustvo).

II. RELEVANTNO DOMAĆE PRAVO I PRAKSA

A. Ustav Crne Gore iz 2007. godine (objavljen u “Sl. listu CG”, br. 0107 i 038/13)

89. Članom 28 se jemči svakom pojedincu, *inter alia*, nepovredivost fizičkog i psihičkog integriteta, i zabranjuje se mučenje ili nečovječno ili ponižavajuće postupanje.

90. U članu 30 su sadržani detalji u vezi pritvora. Stav 1 ovog člana predviđa da lice za koje postoji osnovana sumnja da je izvršilo krivično djelo može, na osnovu odluke nadležnog suda, biti pritvoreno i zadržano samo ako je to neophodno radi vođenja krivičnog postupka. U stavu 4 je predviđeno da trajanje pritvora mora biti svedeno na najkraće moguće vrijeme.

B. Zakonik o krivičnom postupku iz 2003. godine (objavljen u “Sl. listu RCG”, br. 71/03, 07/04 i 47/06)

91. Članom 16 je predviđeno, *inter alia*, da su sudovi dužni da postupak sprovedu bez odugovlačenja i da svedu trajanje pritvora na najkraće moguće vrijeme.

92. Članom 136 je predviđeno da učešće okrivljenog u krivičnim postupcima može biti obezbijedeno putem poziva, prisilnog dovođenja na sud, mjera nadzora, kao i određivanjem jemstva i pritvora. Nadležni sud će obezbijediti da se ne primjenjuje teža mjera ukoliko bi blaža mjera mogla da postigne istu svrhu. Mjere prestaju odmah kada prestane razlog zbog kojih su preduzete, odnosno zamijene se drugom blažom mjerom kada ze to nastupe uslovi. U članovima 137 do 153 su dati detalji tih mjera.

93. Članom 147 stav 2, konkretno, je predviđena dužnost svih organa koji učestvuju u krivičnom postupku da postupaju sa naročitom hitnošću ako se okrivljeni nalazi u pritvoru.

94. Članom 148 stav 1 tačka 1 je propisano da pritvor može biti određen ako postoje okolnosti koje ukazuju na opasnost od bjekstva. U stavu 1 tačka 4 je predviđeno da pritvor može biti određen ako postoji osnovana sumnja da je lice počinilo krivično djelo za koje se može izreći kazna zatvora od deset godina ili teža kazna i koje je posebno teško zbog načina izvršenja ili posljedica.

95. Članom 149 stav 2 je predviđeno da rješenje o pritvoru mora sadržati, *inter alia*, vrijeme na koje je pritvor određen.

96. U članu 152 su navedeni detalji u vezi sa dužinom trajanja pritvora nakon podizanja optužnice. Konkretno, članom 152 stav 2 je predviđeno da je prije stupanja optužnice na pravnu snagu vijeće sudija, po predlogu stranaka, odnosno po službenoj dužnosti, dužno da ispita svakih trideset dana da li još uvijek postoje razlozi za pritvor, i ukoliko postoje, da donese rješenje o produženju pritvora, ili ako ne postoje, da ga ukine. Isti postupak se mora sprovoditi svaka dva mjeseca nakon stupanja optužnice na pravnu snagu. Članom 152 stav 3 je predviđeno da od podizanja optužnice pritvor može trajati najduže tri godine. Ako optuženom za to vrijeme ne bude dostavljena prvostepena presuda, pritvor će biti ukinut, a optuženi pušten na slobodu. Član 152 stav 4 predviđa da poslije dostavljanja prvostepene presude pritvor može trajati još najduže godinu dana. Ako za to vrijeme ne bude dostavljena drugostepena presuda kojom se prvostepena presuda preinačuje ili potvrđuje, pritvor će biti ukinut i optuženi pušten na slobodu. Ako drugostepeni sud ukine prvostepenu presudu, pritvor može trajati najduže još jednu godinu od dostavljanja drugostepene odluke.

97. Članom 155 stav 2 je predviđeno da će se svakom pritvoreniku obezbijediti kretanje najmanje dva sata svakog dana.

98. Članom 397 je propisano, *inter alia*, da drugostepeni sud može ukinuti prvostepenu presudu i odrediti ponovno suđenje. Ako se optuženi

nalazi u pritvoru, drugostepeni sud će ispitati da li još postoje razlozi za pritvor i donijeće rješenje o produženju ili ukidanju pritvora. Protiv ovog rješenja nije dozvoljena žalba.

C. Zakonik o krivičnom postupku iz 2009. godine (objavljen u “Sl. listu CG”, br. 057/09, 049/10, 047/14, 002/15, 035/15, 058/15 i 028/18)

99. Dana 27. septembra 2010. godine Vrhovni sud je zauzeo načelni pravni stav (Su.VI br 81/10) da će se postupci za organizovani kriminal, korupciju, terorizam i ratne zločine sprovoditi na osnovu ovog Zakonika od 26. avgusta 2010. godine. Kada su u pitanju ostali krivični postupci, Zakonik je stupio na snagu 1. septembra 2011. godine.

100. Članovi 15, 163, 174 stav 2, 175 stav 1 tačka 1, 176 stav 5, 179, i 182 stav 2 ovog Zakonika suštinski odgovaraju članovima 16, 136, 147 stav 2, 148 stav 1 tačka 1, 149 stav 2, 152 i 155 stav 2 prethodnog Zakonika.

101. Članom 175 stav 1 tačka 4 je prvobitno predviđeno da se pritvor može odrediti ako postoji osnovana sumnja da je lice počinilo krivično djelo za koje se može izreći kazna zatvora od deset godina ili teža kazna i koje je posebno teško zbog načina izvršenja ili posljedica, i ukoliko postoje posebne okolnosti koje ukazuju da bi puštanje na slobodu tog lica ozbiljno narušilo javni red i mir. Od 16. januara 2015. godine dio člana 175 stav 1 tačka 4 je prestao da bude na snazi, konkretno izraz “i ukoliko postoje posebne okolnosti koje ukazuju da bi puštanje na slobodu tog lica ozbiljno narušilo javni red i mir”.

102. Član 226 definiše vrste troškova krivičnog postupka. Konkretno, stavovi 2 tačka 5 i 4 predviđaju, *inter alia*, da troškovi postupka uključuju troškove liječenja okrivljenog dok se nalazi u pritvoru, osim troškova koje snosi Fond za zdravstveno osiguranje. Troškovi se isplaćuju iz sredstava suda koji sprovodi krivični postupak po podnošenju zahtjeva za naknadu troškova.

103. Član 376 reguliše pritvor nakon izricanja presude. Konkretno, stavom 6 je predviđeno da pritvor koji je određen ili produžen nakon što je lice osuđeno, može trajati do pravosnažnosti presude ili dok ne istekne vrijeme trajanja kazne izrečene u prvostepenoj presudi.

104. Članovima 381 do 413 je regulisana procedura po kojoj se postupa ako se uloži žalba protiv prvostepene presude. Konkretno, u članu 397 je predviđeno, u suštini, da će se odredbe koje se odnose na glavnu raspravu pred prvostepenim sudom shodno primjenjivati na raspravu pred drugostepenim sudom.

D. Zakon o izvršenju kazni zatvora, novčane kazne i mjere bezbjednosti (objavljen u “Sl. listu CG”, br. 036/15)

105. Ovaj zakon je stupio na snagu 18. jula 2015. godine. Članom 12 ovog Zakona je predviđeno da zatvorenik ima pravo da podnese pritužbu starješini zatvora radi zaštite prava i interesa tokom izdržavanja kazne zatvora. Starješina zatvora dužan je da ispita navode iz pritužbe i donese rješenje u roku od 15 dana od dana prijema pritužbe. Zatvorenik ima pravo žalbe na ovu odluku Ministarstvu pravde u roku od osam dana. Ministarstvo odlučuje o žalbi u roku od petnaest dana. Zatvorenik može pokrenuti upravni spor protiv odluke Ministarstva.

E. Zakon o obligacionim odnosima (objavljen u “Sl. listu CG”, br. 047/08, 004/11 i 022/17)

106. U članovima 148 i 149 su navedeni različiti osnovi za traženje nadoknade materijalne i nematerijalne štete, uključujući povredu prava ličnosti.

107. Članom 166 stav 1 je predviđeno da pravno lice odgovora za štetu koju njegov organ prouzrokuje trećem licu u vršenju ili u vezi sa vršenjem svojih funkcija.

108. Članom 207 je predviđeno da prava ličnosti uključuju pravo na psihički i duševni integritet i pravo na dostojanstvo.

F. Zakon o zdravstvenom osiguranju (objavljen u “Sl. listu RCG”, br. 039/04, 023/05, i 029/05, i “Sl. listu CG”, br. 012/07, 013/07, 073/10, 039/11, 040/11, 014/12 i 036/13)

109. Članom 3 je predviđeno da Fond za zdravstveno osiguranje obezbjeđuje prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja. Članom 18a je predviđeno da se iz obaveznog zdravstvenog osiguranja ne obezbjeđuju lijekovi koji nijesu na osnovnoj listi ili dopunskoj listi lijekova; niti obezbjeđuje pravo na pratioca kod bolničkog liječenja i medicinske rehabilitacije.

G. Odluka o utvrđivanju liste lijekova koji se propisuju i izdaju na teret sredstava Fonda za zdravstveno osiguranje (objavljena u “Sl. listu CG”, br. 004/12)

110. Ovom Odlukom utvrđuje se lista lijekova koje obezbjeđuje Fond za zdravstveno osiguranje. Vedolizumab nije bio na listi. Članom 3 Odluke je propisano da u izuzetnim slučajevima medicinska komisija, na zahtjev konzilijuma, može da odobri nabavku lijeka koji nije na listi, a koji je

indikovan za rijetke bolesti i za mali broj pacijenata. Ova Odluka je stupila na snagu 25. januara 2012. godine.

H. Odluka o utvrđivanju osnovne liste lijekova (objavljena u “Sl. listu CG”, br. 003/15)

111. Ova Odluka je stupila na snagu 29. januara 2015. godine i bila je na snazi sve do 18. januara 2018. godine, kada je donijeta nova Odluka. Njome se propisuje lista lijekova koje obezbjeđuje Država. Vedolizumab nije bio na listi. Član 3 ove Odluke u suštini odgovara članu 3 prethodne Odluke.

I. Pravilnik o indikacijama i načinu korišćenja medicinske rehabilitacije u zdravstvenim ustanovama koje obavljaju specijalizovanu rehabilitaciju (objavljeno u “Sl. listu RCG”, br. 07406, i “Sl. listu CG” br. 030/10 i 031/10)

112. Ovaj Pravilnik je bio na snazi od 12. decembra 2006. godine do 5. januara 2017. godine, kada je novi Pravilnik stupio na snagu. U njima je jasno utvrđeno u kojim slučajevima se medicinska rehabilitacija može obezbijediti o trošku države, njena dužina trajanja, kao i postupak ostvarivanja prava. Konkretno, medicinska komisija Fonda za zdravstvo daje mišljenje o potrebi rehabilitacije, na osnovu medicinske dokumentacije pacijenta i preporuke konzilijuma. Na osnovu tog mišljenja, Fond izdaje uput u propisanoj formi, koju je pacijent dužan da dostavi medicinskoj ustanovi u kojoj treba da se obavi rehabilitacija. Rehabilitacija može trajati dvadeset i jedan dan osim u slučajevima tumora mozga, kičme ili kičmene moždine, nakon cerebrovaskularne traume, nakon povrede mozga (kontuzija ili krvarenje), povrede kičmene moždine i nakon operacije bajpasa cerebralne arterije, u kojim slučajevima može trajati dvadeset osam dana (član 14).

J. Druge relevantne odredbe

113. Članovima 26 i 27 Pravilnika o kućnom redu za izdržavanje pritvora iz 1987. godine (objavljen u “Sl. listu SRCG”, br. 010/87) i članu 31 Pravilnika o bližem načinu izvršavanja pritvora iz 2012. godine, (objavljen u “Sl. listu CG” br. 42/2012) su propisani detalji u vezi sa svakodnevnim šetnjama pritvorenika. Konkretno, pritvorenici imaju pravo na dvočasovnu šetnju svakog dana.

114. Član 56 Pravilnika o kućnom redu u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija, (objavljenom u “Sl. listu CG”, br. 032/16) je predviđeno da zatvorenici imaju pravo na najmanje dva sata sportskih i rekreativnih aktivnosti na sportskim terenima i u zatvorskim prostorijama predviđenim u te svrhe.

115. Članom 20 Pravilnika o načinu vršenja službe obezbjeđenja, naoružanju i opremi službenika obezbjeđenja u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija, (objavljen u "Sl. listu CG", br. 068/06) je zabranjeno da zatvorski službenici, prilikom vršenja svojih zadataka, napuste lice lišeno slobode koje čuvaju, bez prethodnog odobrenja direktnog nadređenog.

K. Praksa Ustavnog suda

116. Dana 20. juna 2011. godine, Ustavni sud je prihvatio ustavnu žalbu koju su podnijeli R.K. i D.M. (Už-III br. 348/11). Utvrdio je, *inter alia*, da Viši sud nije produžio njihov pritvor u zakonom predviđenom roku i da Apelacioni sud nije odlučio u zakonski predviđenom roku o njihovoj žalbi na rješenje o produženju pritvora. Zaključio je da je neusaglašenost sa nacionalnim zakonodavstvom dovela do povrede člana 5 Konvencije. Tom prilikom, Sud se pozvao na presudu *Van der Leer protiv Holandije* (21. februar 1990. godine, stav 22, Serija A br. 170-A). Ova odluka je objavljena u "Sl. listu CG", br. 30/11 od 22. juna 2011. godine.

117. Dana 20. aprila 2012. godine Ustavni sud je odbio ustavnu žalbu koju je podnio N.M. (Už-III br. 152/12). Smatrao je da su sudovi bili obavezni da ispitaju svaka dva mjeseca da li postoje razlozi za pritvor, i, zavisno od okolnosti, da ga produže ili ukinu. Sudovi nijesu bili u obavezi da navedu koliko dugo će pritvor trajati, s obzirom na obavezu ispitivanja trajanja pritvora svaka dva mjeseca. Ovi zakonski rokovi, ipak, nijesu bili obavezujući i činjenica da je odluka donijeta nakon dva mjeseca i četiri dana se, na osnovu toga, ne može smatrati odlučujućom da bi se zaključilo da je povrijeđeno pravo na slobodu žalioaca.

L. Relevantni načelni pravni stavovi Vrhovnog suda

118. Dana 17. januara 2017. godine, Vrhovni sud je zauzeo načelni pravni stav da se nacionalni sudovi moraju dosljedno pridržavati rokova za ispitivanje pritvora propisanih u članu 179 stav 2 ZKP-a i da propust da to učine predstavlja povredu prava na slobodu i sigurnost.

III. RELEVANTNI MEĐUNARODNI DOKUMENTI

A. Izvještaj CPT-a (Evropski Komitet za sprječavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja) o standardima medicinske njege u zatvorima (dokument br. CPT/Inf/E (2002) 1- Rev. 2006)

119. U stavu 38 je navedeno da medicinska njega u zatvorima treba da bude omogućena, *inter alia*, odgovarajućim dijetama. U stavu 51 je

navedeno da svi medicinski pregledi zatvorenika treba da budu izvršeni bez prisustva drugih lica i - osim ako nadležni doktor ne zatraži drugačije – bez prisustva zatvorskih službenika.

B. Izvještaj CPT-a u odnosu na Crnu Goru

1. Izvještaj o posjeti CPT-a iz 2008. godine

120. U periodu od 15. do 22. septembra 2008. godine CPT je posjetio Crnu Goru.

121. Tokom posjete, CPT je primijetio, *inter alia*, “alarmantan nivo prenatrpanosti” u istražnom zatvoru u Podgorici. Konkretno, u ćeliji površine 28 m² sa petnaest ležaja (obezbijedenih na pet kreveta na po tri sprata) je bio smješten dvadeset jedan zatvorenik. U mnogim ćelijama zatvorenici su morali da spavaju na dušecima ili samo preklopljenim prekrivačima postavljenim direktno na pod. Većina ćelija su bile zagušljive i vlažne, uprkos prisustvu velikih prozora i klima uređaja. Pritvorenici su provodili po dvadeset tri sata ili više dnevno u svojim ćelijama, u nekim slučajevima i po nekoliko godina. Jedina aktivnost koja im je bila dostupna van ćelije je bilo vježbanje na otvorenom koje su imali u 2 tridesetominutna navrata, koje naizgled nije bilo dostupno petkom (v. stavove 55 i 57 izvještaja CPT-a).

122. CPT je preporučio da crnogorski organi preduzmu brojne korake u vezi gore navedenih problema, a jedan od njih je bio značajno smanjenje nivoa popunjenosti u ćelijama u istražnom zatvoru u Podgorici. Cilj je bio da se uskladi sa standardom od 4 m² prostora po zatvoreniku (v. stav 58 izvještaja CPT-a).

2. Izvještaj o posjeti CPT-a iz 2013. godine

123. Između 13. i 20. februara 2013. godine, CPT je ponovo posjetio Crnu Goru.

124. CPT je primijetio da je u vrijeme posjete u istražnom zatvoru bilo smješteno 295 pritvorenika u smještaju kapaciteta za 350 osoba. Dok je prenatrpanost primijećena i u dijelu zatvora i u dijelu istražnog zatvora, u istražnom zatvoru je to uglavnom bilo zbog radova na rekonstrukciji koji su bili u toku, zbog kojih nekoliko ćelija nije bilo u upotrebi (v. stavove 36 i 38 izvještaja CPT-a).

125. Smatrano je da su materijalni uslovi u istražnom zatvoru poboljšani od posljednje posjete CPT-a 2008. godine. Dok su renovirane ćelije nudile u potpunosti adekvatne uslove, veće nerenovirane su i dalje bile pretrpane, sve ćelije su bile opremljene, *inter alia*, djelimično odvojenim sanitarnim dijelom, uključujući toalet i umivaonik. Navedeni nedostaci su pogoršani činjenicom da su pritvorenici sistematski provodili dvadeset tri sata svakog dana zaključani u svojim ćelijama, a jedina redovna aktivnost van ćelija

koja im je bila ponuđena je bilo vježbanje na otvorenom sat vremena dnevno. Dva bicikla za vježbanje u dvije male adaptirane ćelije su mogli koristiti sat vremena nedeljno zatvorenici kojima je potrebna fizička rehabilitacija. Ostatak vremena, zatvorenici su ostajali neaktivni u svojim ćelijama. Njihov jedini vid razonode je bio igranje igara na ploči, čitanje novina i gledanje televizije (v. stavove 50 i 51 izvještaja CPT-a).

126. Kada je u pitanju zatvor, uz izuzetak paviljona A, materijalni uslovi u pritvoru se mogu smatrati zadovoljavajućim u smislu stanja opravke, higijene, ventilacije i grijanja u ćelijama, sa adekvatnim pristupom prirodnoj svjetlosti. Zatvorenici su bili generalno smješteni u ćelijama sa četiri ili šest kreveta (površine 16 m² i 25m²) koje su bile opremljene potpuno odvojenim sanitarnim dijelom (uključujući toalet i umivaonik). Zatvorenici su mogli da pristupe tuš kabinama na svakom spratu dva puta nedjeljno, i tokom dana su imali pristup zajedničkoj prostoriji (generalno površine oko 50 m²) koja je bila opremljena drvenim klupama, televizorom, frižiderom i šporetom. U konačnom, paviljoni B, C, D i F su ukupno bili dobrih standarda (v. stav 44 izvještaja CPT-a).

127. Kada su u pitanju aktivnosti, zatvorenici su potvrdili delegaciji CPT-a da su nastavili da koriste prednosti režima otvorenih vrata tokom dana, pri čemu su ćelije ostajale otvorene do 19h (21h ljeti). Dalje, svi zatvorenici su imali mogućnost vježbanja na otvorenom dva sata dnevno na brojnim terenima u okviru zatvora. Tu je takođe postojao teren za košarku i otvorena teretana sa spravama za dizanje tegova kojima su zatvorenici imali pristup jednom nedjeljno (v. stav 48 izvještaja CPT-a).

128. CPT je primijetio, kada je u pitanju povjerljivost medicinskih konsultacija da, na osnovu internog kućnog reda, zatvorsko osoblje može biti prisutno tokom konsultacija ako medicinsko osoblje procijeni da je to neophodno. Ipak, delegacija CPT-a je našla da je zatvorski službenik bio stalno prisutan tokom medicinskog ispitivanja zatvorenika. CPT je ponovila svoju preporuku da svi medicinski pregledi zatvorenika treba da budu obavljani bez prisustva drugih lica i – osim ako nadležni član medicinskog osoblja nije tražio drugačije u konkretnom slučaju – bez prisustva zatvorskih službenika (v. stav 62 izvještaja CPT-a).

C. Izvještaji Evropske Komisije

129. Pitanje uslova u pritvoru je takođe pokrenuto u kontekstu procesa pristupanja Crne Gore Evropskoj Uniji. Konkretno, u svom Izvještaju o napretku iz 2011. i 2012. godine, Evropska Komisija primijetila da iako su uslovi u zatvoru poboljšani, još uvijek nijesu u skladu sa međunarodnim standardima, pri čemu prenatrpanost ostaje na zabrinjavajućem nivou.

PRAVO

I. NAVODNA POVREDA ČLANA 3 KONVENCIJE

130. Podnosilac predstavke se žalio na osnovu člana 3 zbog loših uslova u pritvoru i nedostatka medicinske njege.

131. Vlada je osporila ove tvrdnje.

132. Relevantni član Konvencije glasi kako slijedi:

Član 3

“Niko ne smije biti podvrgnut mučenju, ili nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.”

A. Prihvatljivost

133. U dokumentu od 10. septembra 2018. godine koji sadrži dopunu izjašnjenja i podnesak o pravičnom zadovoljenju, Vlada je prvi put iznijela prigovor da nijesu bili iscrpljeni domaći pravni lijekovi. Konkretno, Vlada je tvrdila da podnosilac predstavke nije podnio žalbu direktoru zatvora na osnovu člana 12 Zakona o izvršenju kazni zatvora, novčane kazne i mjera bezbjednosti i/ili podnio tužbu za naknadu štete na osnovu članova 149 i 207 Zakona o obligacionim odnosima (vidjeti gornje stavove 106 i 108).

134. Sud ponavlja da, na osnovu Pravila 55 Poslovnika Suda, svaku žalbu na prihvatljivost tužena Ugovorna Strana mora da podnese u onoj mjeri u kojoj to odobravaju priroda prigovora i okolnosti, u pisanom ili usmenom izjašnjenju o prihvatljivosti predstavke (v. *N.C. protiv Italije* [VV], br. 24952/94, stav 44, ECHR 2002-X). U konkretnom predmetu, Vlada nije jasno iznijela prigovor zbog neiscrpljivanja domaćih lijekova u svom izjašnjenju o prihvatljivosti i osnovanosti od 11. maja 2018. godine, i pitanje propusta podnosioca predstavke da podnese žalbu direktoru zatvora ili tužbu za naknadu štete je postavljeno tek u dopuni izjašnjenja i podnesku za pravično zadovoljenje. Vlada nije dostavila bilo kakvo objašnjenje zbog odlaganja i nije bilo izuzetnih okolnosti koje bi ih oslobodile obaveze da blagovremeno pokrenu pitanje prihvatljivosti.

135. U smislu gore navedenog, Sud smatra da je Vladi onemogućeno da se pozove na neiscrpljivanje domaćih pravnih lijekova (vidjeti *Khlaifia i drugi protiv Italije* [VV], br. 16483/12, stav 51-54, 15. decembar 2016. godine).

136. Sud primjećuje da žalba na osnovu člana 3 nije očigledno neosnovana u smislu člana 35 stav 3 (a) Konvencije. Dalje primjećuje da nije neprihvatljiva ni po bilo kom drugom osnovu. Stoga mora biti proglašena prihvatljivom.

B. Osnovanost

1. Uslovi u pritvoru

a. Podnesci stranaka

i. Podnosilac predstavke

137. Podnosilac predstavke se žalio na uslove u pritvoru. Konkretno, tvrdio je, da je ćelija u kojoj je bio pritvoren bila prenatrpana, sa toaletom koji je bio samo djelimično odvojen, što je u suprotnosti sa preporukama CPT-a. Sva poboljšanja koja je Vlada navela su se dogodila nakon posjete CPT-a 2013. godine, dok je on bio u zatvoru od 2006. godine. Doktori su takođe potvrdili 2015. godine da su uslovi u kojima je boravio bili neadekvatni i nedovoljno higijenski, i preporučili su da bude smješten u sobu sa tušem, što još uvijek nije slučaj. Upotreba tuša dva puta nedjeljno, zbog prirode njegove bolesti, činjenice da je bio zadužen da čisti ćeliju, skupa sa povremenim nedostatkom tekuće vode, je sve skupa doprinijelo ponižavajućem postupanju kojem je bio izložen.

138. Takođe je tvrdio da nije imao dovoljno dnevnih vježbi, i da se nije postupalo u skladu sa relevantnim Pravilima u ovom slučaju. Konkretno, on je provodio najviše sat vremena dnevno napolju, a tokom kišnih dana nije imao nikakvu aktivnost napolju.

ii. Vlada

139. Vlada je osporila žalbu podnosioca predstavke. Tvrdila je da nema podataka za period prije 5. avgusta 2009. godine, a da je nakon 5. avgusta 2009. godine podnosilac predstavke boravio u uslovima koji su bili u skladu sa članom 3. Konkretno, nakon posjete CPT-a 2013. godine, pritvorske prostorije su potpuno renovirane, sa adekvatnim pristupom dnevnoj svjetlosti. U izvještaju CPT-a je takođe konstatovano da su standardi u paviljonima B, C, D i F sveukupno dobri, naročito u paviljonu F, za koji se smatralo da je zadovoljavajući kada je u pitanju higijena, ventilacija i grijanje u sobama.

140. Podnosiocu predstavke je u pritvoru bilo omogućeno makar dva sata sportskih i rekreativnih aktivnosti svakog dana u jednoj od otvorenih pješačkih oblasti, i nakon preporuke doktora i dodatni sat šetnje. U zatvoru je podnosilac predstavke imao pravo na sportske i rekreativne aktivnosti svakog dana, i na sportskim terenima i u zatvorenom. U paviljonu F je bilo nekoliko pješačkih oblasti i teretana koji su mu bili na raspolaganju. Neke sprave za vježbanje su bile u ćeliji u kojoj se on nalazio (L9). Takođe je radio u biblioteci, u skladu sa ličnim i zdravstvenim mogućnostima. Dodatno, mogao je da boravi u zajedničkim prostorijama gdje je takođe bila mala kuhinja sa neophodnom opremom (sudopera, posuđe za pečenje i prženje itd).

141. Što se tiče tuševa, Vlada je tvrdila da u ZIKS-u nijesu postojale sobe sa sopstvenim tuševima.

b. Ocjena Suda

i. Relevantni principi

142. Sud ponavlja da član 3 propisuje da Država mora da obezbijedi da pritvorenici borave u uslovima koji su usklađeni sa poštovanjem ljudskog dostojanstva, da ih način i metod izvršenja mjere ne podvrgava uznemiravanju ili teškoćama, intenziteta koji prevazilazi neizbježan nivo patnje koji je svojstven pritvoru i da su, s obzirom na praktične zahtjeve zatvora, njihovo zdravlje i dobrobit adekvatno obezbijeđeni (v. *Kudla protiv Poljske* [VV], br. 30210/96, stavovi 92-94, ECHR 2000-XI, i *Melnītis protiv Letonije*, br. 30779/05, stav 69, 28. februar 2012. godine).

143. Sud je već utvrdio da velika prenatrpanost pokreće pitanje na osnovu člana 3 Konvencije (v. *Kadiķis protiv Letonije* (br. 2), br. 62393/00, stav 52, 4. maj 2006. godine i *Muršić protiv Hrvatske* [VV], br. 7334/13, stavovi 136-141, 20. oktobar 2016. godine). Konkretno, član 3 je povrijeđen u slučaju kada je podnosilac predstavke pritvoren gotovo devet mjeseci u izuzetno prenatrpanim uslovima (10 m² za četiri zatvorenika), sa malo pristupa dnevnoj svjetlosti, ograničenom dostupnošću tekuće vode, naročito tokom noći, jakim mirisima iz toaleta i sa hranom koja je nedovoljna i lošeg kvaliteta i neadekvatnom posteljinom (vidjeti *Modarca protiv Moldavije*, br. 14437/05, stavovi 60-69, 10. maj 2007. godine).

ii. Ocjena Suda

144. Vraćajući se na konkretan predmet, Sud primjećuje da je između 5. avgusta 2009. godine i 8. februara 2016. godine podnosilac predstavke imao najmanje 5 m² na raspolaganju (vidjeti gornji stav 41), pri čemu je od 8. februara 2016. godine pa na dalje bio sam u ćeliji koja je bila površine više od 15 m² u novo-izgrađenom F paviljonu (vidjeti gornji stav 43). Vlada je tvrdila da su sanitarne prostorije bile odvojene od ostatka sobe, i da je podnosilac predstavke imao dovoljno dnevnih vježbi, i u zatvorenom i na otvorenom. Sud primjećuje da tvrdnje Vlade u vezi sa uslovima u zatvoru potvrđuje relevantni izvještaj CPT-a iz 2013. godine. Konkretno, u izvještaju je navedeno da su uslovi u zatvoru bili u cjelini dobrih standarda (vidjeti gornji stav 126), i da su pritvorenici potvrdili da im je ponuđeno dva sata dnevno vježbe na otvorenom na različitim terenima.

145. Ipak, Sud takođe primjećuje da je podnosilac predstavke premješten u zatvor u februaru 2016. godine, a da je u pritvoru bio deset godina, odnosno od februara 2006. godine do februara 2016. godine. Vlada nije pružila dokaze koji su suprotni tvrdnjama podnosioca predstavke u vezi sa njegovim pritvorom od 16. februara 2006. godine i 5. avgusta 2009. godine, za koji očigledno nema zapisa. S druge strane, tvrdnje podnosioca

predstavke je potvrdio CPT, koji je primijetio i konstatovao u izvještaju iz 2008. godine “alarmantan nivo prenatrpanosti” u pritvoru u tom vremenu, da su ćelije bile zagušljive i vlažne. CPT je takođe primijetio da su pritvorenicima bile dozvoljene dvije tridesetominutne šetnje dnevno, što je ispod zakonskog minimuma od dva sata, i da ostaju u svojim ćelijama po dvadeset tri sata dnevno ili duže, u nekim slučajevima i po nekoliko godina (vidjeti gornji stav 121).

146. Iako su uslovi u pritvoru poboljšani nakon posjete CPT-a 2008. godine, ćelije su i dalje sadržale djelimično odvojenu sanitarnu prostoriju, iako je preporuka CPT-a bila da bude potpuno odvojena. Dodatno, zatvorenici su sistematski provodili dvadeset tri sata svakog dana zaključani u svojim ćelijama. Jedina redovna aktivnost van ćelija je bila vježbanje napolju sat vremena dnevno, i postojala su dva bicikla za vježbanje u dvije male adaptirane ćelije koja su mogli koristiti sat vremena nedjeljno zatvorenici kojima je bila potrebna fizička rehabilitacija. Ostatak vremena, zatvorenici su bili neaktivni u svojim ćelijama (vidjeti gornji stav 125).

147. Dok su poboljšanja napravljena u pritvoru sigurno za pohvalu u svijetlu izjašnjenja CPT-a kada je u pitanju pritvor u 2008. godini i 2013. godini, naročito kada je u pitanju prenatrpanost, zbog djelimično odvojenih sanitarnih prostorija i činjenice da su zatvorenici zaključani u ćelijama dvadeset tri sata dnevno, Sud ne može a da ne zaključi da su uslovi u kojima je boravio podnosilac predstavke u periodu od februara 2006. godine do avgusta 2009. godine u pritvoru, predstavljali povredu člana 3 Konvencije (v., *mutatis mutandis*, *Bulatović*, gore citirana, stavovi 122-27).

2. Medicinska njega

a. Tvrđnje stranaka

i. Podnosilac predstavke

148. Podnosilac predstavke je tvrdio da su mu dijagnostifikovane brojne bolesti od kojih nije bolovao prije pritvora, i da medicinska njega koju je dobijao nije bila adekvatna.

149. Konkretno, sam je morao da plati za VDZ. Čak iako nije na listi lijekova koje pokriva država, to nije bio lijek koji je on izabrao, već koji mu je propisan kao jedino rješenje. Operacija bi značila kompletno uklanjanje debelog crijeva, i njegovu zamjenu intestinalnom kesom van tijela, koja bi morala da se mijenja svakog drugog dana. To bi zahtijevalo visok nivo higijene, a s obzirom da većinu vremena u ZIKS-u nije bilo dezinfekcionog sredstva, postojao je visok rizik od infekcije i sepse, koja bi dalje ugrozila njegovo zdravlje i mogla bi biti opasna po život. Takođe mu je od strane doktora predloženo da se operacija izbjegava što je duže moguće. Konačno, država mu nikada nije obezbijedila adekvatnu dijetu, tako da je to morala da radi njegova porodica.

150. Operacija oka kojoj je bio podvrgnut podnosilac predstavke je takođe bila sa zakašnjenjem, jer je trebalo četiri mjeseca da se odvede na pregled oka, i narednih šest mjeseci do operacije, za koje vrijeme vid na njegovom lijevom oku više nije mogao biti povraćen.

151. Podnosiocu predstavke nikada nije stavljena endoproteza u nozi, iako je bila indikovana za april 2015. godine. Nikada nije tražio nadoknadu troškova za liječenje u Institutu Igalo, jer mu je država dozvolila liječenje pod uslovom da sam snosi troškove. Njegovi advokati su posavjetovani šta da napišu u njihovim zahtjevima kako bi se liječenje uopšte odobrilo. Takođe se bojao da mu, ukoliko bude tražio nadoknadu, neće biti dozvoljena dalja liječenja. Takođe je platio troškove boravka zatvorske policije. U vezi sa tim, podnosilac predstavke je dostavio nekoliko faktura izdatih od strane Instituta Igalo, koji su svi bili naslovljeni na njegovo ime kao korisnika usluga.

152. Članom 226 stav 2(5) ZKP-a je predviđeno da troškove medicinske njege pokriva organ koji vodi krivični postupak, osim troškova koje snosi Fond za zdravstveno osiguranje. Sve ove troškove je trebao da snosi Fond za zdravstveno osiguranje, pa stoga podnosilac predstavke nije bio u obavezi da ih dostavi Višem sudu.

153. Podnosilac predstavke je imao nekoliko psihijatrijskih pregleda, od kojih je posljednji bio 23. avgusta 2016. godine, iako je bio na posebnoj terapiji anti-depresivima koja je mogla izazvati zavisnost. Kako je njegova bolest bila prvenstveno psihosomatska, liječenje psihijatra je bilo jednako važno kao i liječenje gastroenterologa. Podnosilac predstavke se pozvao i na izvještaj Ombudsmana iz 2017. godine (vidjeti gornji stav 88).

154. Dalje, svi medicinski pregledi, uključujući kolonoskopiju i psihijatrijske preglede, su izvršeni u prisustvu zatvorske policije. Zbog toga, nije bilo povjerljivosti što je dovelo do nehumanog i ponižavajućeg postupanja.

155. Konačno, podnosilac predstavke je tvrdio da su mu dijagnostifikovane tuberkuloza i astma u prethodne dvije godine, što dokazuje da nije liječen adekvatno i blagovremeno. Stoga je trpio značajan bol tokom dužeg vremenskog perioda, što spada u obim člana 3.

ii. Vlada

156. Vlada je osporila žalbu podnosioca predstavke. Vlada je tvrdila da je bio pod konstantnim medicinskim nadzorom, i u ZIKS-u i van njega, i da je medicinska njega koju je dobijao bila dostupna, brza, tačna, redovna i sistematska, uključujući temeljnu strategiju liječenja. U periodu između septembra 2013. godine i januara 2018. godine podnosilac predstavke je pregledan i liječen van ZIKS-a više od 150 puta širom Crne Gore, uključujući Klinički Centar u Podgorici, najveću bolnicu u državi. U bolnicama je proveo ukupno 255 dana, od čega skoro polovinu zbog gastroenteroloških problema.

157. Vlada je tvrdila da VDZ nije bio na listi lijekova koje pokriva država, te ga kao takvog plaćaju pacijenti. Iako nijesu bili u obavezi da to urade, domaći organi su obezbijedili VDZ za podnosioca u dva navrata, i ukupno platili 9.539,80 eura. Podnosilac predstavke je bio prilično nemaran jer je nastavljao da odbija preporučenu operaciju. Takođe mu je bilo odobreno da jednom nedjeljno prima pakete hrane od porodice.

158. Vlada je dalje tvrdila da se operacija lijevog oka podnosioca predstavke nije mogla sprovesti u Kliničkom centru zbog nedostatka neophodne opreme. Ipak, podnosilac predstavke nije tražio nadoknadu troškova operacije, ni od Višeg suda, niti od ZIKS-a. U svakom slučaju, mogao je iskoristiti mogućnost podnošenja građanske tužbe, ukoliko je smatrao da je država trebala da snosi troškove.

159. Vlada je tvrdila da podnosilac predstavke nije postupio u skladu sa neophodnom procedurom navedenom u Pravilniku o medicinskoj rehabilitaciji u zdravstvenim ustanovama, kako bi troškove njegove rehabilitacije u Institutu Igalo pokrila država. Nikada se nije obratio Fondu za zdravstvo kako bi tražio prethodno odobrenje za rehabilitaciju o trošku države, već je, suprotno tome, eksplicitno insistirao da će sam u potpunosti snositi sve troškove. Relevantne fakture, koje su dostavljene Sudu, nikada nijesu podnijete Višem sudu radi nadoknade. Fakture koje su dostavljane Višem sudu su blagovremeno nadoknađene – iznosile su do 15.748,80 eura. Vlada je dostavila nekoliko faktura koje je izdao Institut Igalo Višem sudu, koje su bile naslovljene na različita imena kao korisnike usluga i ističući da je to bila zatvorska policija koja je pratila podnosioca predstavke. U svakom slučaju država može da pokrije najviše dvadeset osam dana rehabilitacije, dok je podnosilac predstavke ostao tamo tri mjeseca.

160. Kada je u pitanju druga operacija, na koljenu podnosioca predstavke, nije se obratio ni ZIKS-u ni zdravstvenoj ustanovi kako bi dobio uput pa je stoga sam doprinio nepotpunom liječenju u ovom dijelu.

161. Vlada je dalje tvrdila da su zatvorenici kojima je bilo propisano psihijatrijsko liječenje kontinuirano nadgledani od strane specijaliste psihijatra u ZIKS-u, kao i od ostatka medicinskog osoblja.

162. Vlada je takođe tvrdila da je tokom praćenja podnosioca predstavke na medicinska ispitivanja zatvorska policija postupala u skladu sa relevantnim propisima, naročito članom 20 Pravilnika o načinu vršenja službe obezbjeđenja, naoružanju i opremi službenika obezbjeđenja u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija (vidjeti gornji stav 115). Ovo je takođe bilo neophodno imajući na umu da relevantne medicinske institucije nijesu imale dovoljan nivo mjera bezbjednosti, a da se podnosiocu predstavke sudilo za organizovani kriminal.

163. Konačno, bolest podnosioca predstavke je bila pod konstantnim nadzorom, i njegovo zdravstveno stanje se poboljšalo, kao što su i doktori potvrdili.

b. Relevantni principi

164. Relevantni principi u ovom dijelu su dati, na primjer, u presudama *Labita protiv Italije* [VV], br. 26772/95, stav 119, ECHR 2000-IV; *Kudla*, gore citirana, stavovi 92-94; i *Blokhin protiv Rusije* [VV], br. 47152/06, stavovi 135-140, 23. mart 2016. godine. Konkretno, član 3 Konvencije nameće obavezu državi da zaštiti fizičku dobrobit lica lišenih slobode, na primjer, obezbjeđujući im neophodnu medicinsku pomoć (v. *Mouisel protiv Francuske*, br. 67263/01, stav 40, ECHR 2002-IX). Od ove obaveze ne može biti odstupanja.

165. Sud prihvata da medicinska pomoć u zatvorskim bolnicama ne mora uvijek biti na istom nivou kao što to nude najbolje javne medicinske ustanove. Ipak, država mora obezbijediti da zdravlje i dobrobit pritvorenika budu adekvatno obezbijeđeni (v. *Kudla*, gore citirana, stav 94, i *Kalashnikov protiv Rusije*, br. 47095/99, stavovi 95 i 100, ECHR 2002-VI).

166. Kako bi se utvrdilo da li je podnosilac predstavke primio neophodnu medicinsku pomoć dok je bio u pritvoru, od suštinskog je značaja da se utvrdi da li su mu državni organi obezbijedili dovoljan medicinski nadzor za blagovremenu dijagnozu i liječenje njegove bolesti (v. *Popov protiv Rusije*, br. 26853/04, stav 211, 13. jul 2006. godine, i *Mechenkov protiv Rusije*, br. 35421/05, stav 102, 7. februar 2008. godine).

c. Ocjena Suda

167. Vraćajući se na konkretan predmet, Sud prvo primjećuje sledeće pozitivne tačke.

(a) Osim dobijanja medicinske njege u zatvoru, podnosilac predstavke je takođe u više navrata pregledan i liječen u različitim medicinskim objektima širom Crne Gore, koji su uključivali i nekoliko prijema u bolnicu (v. gornje stavove 46, 59, 61, 63, 66, 68, 71-74).

(b) Iako nijesu bili u zakonskoj obavezi, državni organi su obezbijedili nekolike doze VDZ-a. Kako se nije nalazio među lijekovima koje pokriva Fond zdravstva, troškove za njega treba da snose pacijenti, pri čemu zatvorenici nijesu izuzetak. Iako je podnosilac predstavke tvrdio da to nije bio lijek koji je on izabrao, iz priloženih medicinskih izvještaja slijedi da je VDZ propisan jer je on odbio da se podvrgne operaciji, i da naknadno takođe nije želio da bude hospitalizovan (v. gornji stav 46). Doktori su preporučili izbjegavanje operacije tek nakon što je počeo terapiju VDZ-om (v. gornji stav 77). Takođe je jasno iz spisa predmeta da je, uprkos određenim oscilacijama, ovaj aspekt zdravlja podnosioca predstavke poboljššan (v. gornji stav 56).

(c) Prvi put je na obavezan pregled oka ukazano 13. januara 2014. godine. Podnosilac predstavke je potom pregledan 4. februara 2014. godine na dvije oftalmološke klinike, i obavio je operaciju 27. marta 2014. godine. Dok je primijećeno da je podnosilac predstavke platio ovu operaciju, takođe

se primjećuje da nije osporio tvrdnju Vlade da nikada nije tražio nadoknadu tih troškova na domaćem nivou.

(d) Iako podnosilac predstavke još uvijek nije bio nabavio endoprotezu, tužena država je preduzela brojne druge mjere sa ciljem rješavanja njegovog problema sa koljenom. Naročito, podnosiocu predstavke je preporučena operacija koljena najranije 28. marta 2015. godine, a operacija je izvršena 24. aprila 2015. godine, što znači u roku kraćem od mjesec dana. Preporučena rehabilitacija u Institutu Igalo je odobrena od strane Višeg suda, na period od ukupno tri mjeseca, država je snosila troškove obezbjeđenja koje je pratilo podnosioca predstavke, što jasno proističe iz faktura podnijetih Sudu (v. gornje stavove 69 *in fine*, 151 i 159). Dalje se primjećuje u ovom smislu da se podnosilac predstavke nije obratio Fondu za zdravlje za odobrenje takve vrste liječenja, što je bila standardna procedura kada troškove rehabilitacije snosi država. Suprotno tome, on je u više navrata eksplicitno tvrdio da će on ili njegova porodica snositi te troškove. Konačno, nije tražio nadoknadu ovih troškova na domaćem nivou. Takođe se primjećuje da je podnosilac predstavke imao probleme sa nogom mnogo prije nego što je bio uhapšen i pritvoren (v. gornji stav 62).

168. Prilikom daljeg ispitivanja žalbi podnosioca predstavke zasnovanih na tvrdnjama da mu je pružena neadekvatna medicinska njega, Sud je stavio naglasak na potrebu da se uzdrži od ispitivanja pojedinačnih aspekata izolovanih od ukupne medicinske pomoći koja je redovno pružana podnosiocu predstavke tokom godina. Drugim riječima, Sud će usvojiti ukupnu ocjenu u svom ispitivanju da li je postignut minimalni nivo ozbiljnosti u smislu člana 3 Konvencije.

169. Kada je u pitanju dijeta podnosioca predstavke zbog ulceroznog kolitisa, Sud primjećuje da mu je bila propisana posebna dijeta za liječenje njegovog stanja. Iako u spisima predmeta ne postoje detalji od čega se konkretno dijeta sastojala, ili hrana koja je služena u pritvoru, iz spisa predmeta jasno proističe da u pritvoru nije mogla biti obezbijedena, kao što je potvrdio zatvorski doktor u junu 2015. godine (v. gornji stav 78 *in fine*). Sud ponavlja da je obaveza državnih organa da obezbijedi zdravlje i opštu dobrobit zatvorenika, uključujući, *inter alia*, obavezu adekvatne ishrane zatvorenika (v. *mutatis mutandis*, *Ilaşcu i drugi protiv Moldavije i Rusije* [VV], br. 48787/99, stav 451, ECHR 2004-VII, i *Moisejevs protiv Letonije*, br. 64846/01, stav 78, 15. jun 2006. godine). Sud primjećuje u ovom smislu da je nadležni sudija Višeg suda dozvolio 9. decembra 2013. godine da podnosiocu predstavke porodica dostavlja hranu jednom nedjeljno (v. gornji stav 45). ZIKS je ovo prihvatio (v. gornji stav 28), i potvrdila Vlada (v. gornji stav 157). Iako bi bilo poželjno da je propisanu dijetu mogao obezbijediti sam ZIKS, koji elemenat bi, posmatran sam po sebi, mogao biti zabrinjavajući, Sud ipak primjećuje da podnosilac predstavke nije u potpunosti bio lišen adekvatne ishrane, već da je tužena država preduzela

mjere kako bi prevazišla nastalu situaciju, uz pomoć porodice podnosioca predstavke.

170. Dalje se primjećuje da podnosilac predstavke nije imao psihijatrijski pregled od 23. avgusta 2016. godine, iako mu je preporučeno da sledeći bude za “mjesec ili dva”. Ipak, Sud primjećuje da u spisima predmeta nema indikacija da se preporučeni pregled smatrao urgentnim ili neophodnim kako bi se liječio ozbiljni mentalni poremećaj ili koji bi bio opasan po život. Niti ima bilo kakvih dokaza koji bi ukazali na nedostatak adekvatnog liječenja koje bi podvrglo podnosioca predstavke daljoj patnji (v., *mutatis mutandis*, *Wenerski protiv Poljske*, br. 44369/02, stav 64, 20. januar 2009. godine, i *Bulatović*, gore citirana, stav 134).

171. Konačno, Sud primjećuje da su zatvorski službenici prisustvovali medicinskim pregledima podnosioca predstavke, uključujući psihijatrijske preglede i kolonoskopiju. Vlada je tvrdila da je ovo bilo u skladu sa zakonom.

172. Sud primjećuje na početku da je svjestan značaja medicinske povjerljivosti u koju ne treba zadirati, osim ako je striktno neophodno pod posebnim okolnostima predmeta, jer uznemirenost sigurno može biti prouzrokovana prisustvom zatvorskih službenika tokom posjeta bolnici. Ipak, Sud priznaje da mogu postojati situacije kada zatvorenik mora biti odveden u medicinsku ustanovu van zatvora kako bi primio terapiju koju sam zatvor nije ili ne može obezbijediti. Takve situacije mogu neizbježno da nose rizik od bjekstva zatvorenika ili da predstavljaju opasnost za sebe ili za druge (na primjer za medicinsko osoblje ili druge pacijente). Sud je takođe svjestan činjenice da se od medicinskog osoblja u običnim javnim bolnicama ne može očekivati da ima isti nivo spremnosti i obučenosti kao zatvorski službenici da se bore sa mogućim rizicima koje može izazvati nepredvidivo ili nasilničko ponašanje zatvorenika. Državni organi moraju biti naročito oprezni kada imaju dovoljno prethodno znanje o mogućoj opasnosti koju može predstavljati zatvorenik, naročito oni, kao podnosilac predstavke, koji su osuđeni za najozbiljnija krivična djela, kao što je teško ubistvo (na primjer, prethodni primjeri bježanja ili nasilnog ponašanja (v. *A.T. protiv Estonije*, br. 23183/15, stav 59, 13. novembar 2018. godine).

173. Stoga, Sud prepoznaje bezbjedonosni rizik koji predstavlja činjenica da je u konkretno vrijeme podnosiocu predstavke bila nametnuta teška kazna zbog brojnih krivičnih djela, uključujući teško ubistvo, kao što je prethodno napomenuto. Takođe primjećuje, s druge strane, da prilikom odobrenja prijema podnosioca predstavke u bolnicu, zatvorska uprava nije obezbijedila potpun profil rizika, analizirajući, na primjer, da li je postupao u skladu sa zatvorskim režimom, da li je bio impulsivan, manipulativan, nasilan, agresivan ili sposoban da napadne druge ili da naudi sebi (v., *a contrario*, *A.T.*, gore citirana, stavovi 62-63). Ipak, Sud opet ponavlja da ne razmatra, pod posebnim okolnostima konkretnog predmeta, da je opravdano posmatrati ovaj aspekt izolovan od ukupne medicinske pomoći koja je zaista

pružena podnosiocu predstavke u znatnom vremenskom periodu. Pod ovim okolnostima, na osnovu dokaza koje je imao pred sobom i ocjenjujući relevantne činjenice u cjelini, Sud stoga zaključuje da prisustvo zatvorskog obezbjeđenja tokom medicinskih pregleda nije, samo po sebi, predstavljalo dovoljan nivo ozbiljnosti da bi predstavljao povredu člana 3 Konvencije (v., *mutatis mutandis*, *Kudla protiv Poljske* [VV], br. 30210/96, stav 99, ECHR 2000-XI; *Matencio protiv Francuske*, br. 58749/00, stav 89, 15. januar 2004. godine; i *Bulatović*, gore citirana, stav 135).

174. U svijetlu prethodno navedenog, Sud zaključuje da nije bilo povrede člana 3 Konvencije u ovom smislu.

II. NAVODNA POVREDA ČLANA 5 KONVENCIJE

175. Na osnovu člana 5 Konvencije, podnosilac predstavke se žalio na: (a) nezakonitost njegovog pritvora u pogledu nedostatka redovnog ispitivanja da li je njegov pritvor i dalje bio opravdan; (b) nedovoljno obrazloženje rješenja o produženju pritvora i njegovu dužinu, i (c) nedostatak brzine u odlučivanju o njegovom zahtjevu za puštanje iz pritvora koju je podnio 1. avgusta 2014. godine (v. gornji stav 26).

176. Vlada je osporila tvrdnje podnosioca predstavke.

177. Relevantni član Konvencije glasi kako slijedi:

Član 5

“1. Svako ima pravo na slobodu i bezbjednost ličnosti. Niko ne može biti lišen slobode osim u sledećim slučajevima i u skladu sa zakonom propisanim postupkom:

...

(c) u slučaju zakonitog hapšenja ili lišenja slobode radi privođenja lica pred nadležnu sudsku vlast zbog opravdane sumnje da je izvršilo krivično djelo, ili kada se to opravdano smatra potrebnim kako bi se preduprijedilo izvršenje krivičnog djela ili bjekstvo po njegovom izvršenju;

...

3. Svako ko je uhapšen ili lišen slobode shodno odredbama stava 1.c ovog člana mora bez odlaganja biti izveden pred sudiju ili drugo službeno lice zakonom ovlašteno da obavlja sudske funkcije i mora imati pravo da mu se sudi u razumnom roku ili da bude pušten na slobodu do suđenja. Puštanje na slobodu može se usloviti garancijama da će se lice pojaviti na suđenju.

4. Svako ko je lišen slobode ima pravo da pokrene postupak u kome će sud hitno ispitati zakonitost lišenja slobode i naložiti puštanje na slobodu ako je lišenje bilo nezakonito.

...”

A. Član 5 stav 1 (c) Konvencije

1. Prihvatljivost

178. Sud primjećuje da ova žalba nije očigledno neosnovana u smislu člana 35 stav 3 (a) Konvencije. Dalje primjećuje da žalba nije neprihvatljiva ni po bilo kom drugom osnovu. Stoga, mora se proglasiti prihvatljivom.

2. Osnovanost

a. Tvrđnje stranaka

179. Podnosilac predstavke je ponovio svoju žalbu. Konkretno, tvrdio je da je njegov pritvor trebao da bude kontrolisan svaka dva mjeseca. Taj vremenski okvir je bio obavezujući, ali se nije postupalo u skladu sa njim.

180. Vlada je tvrdila da je pritvor podnosioca predstavke bio zakonit svo vrijeme trajanja. Vlada je tvrdila da je jedino ograničenje pritvora predviđeno zakonodavstvom da ne može trajati duže od tri godine od podizanja optužnice do donošenja prvostepene presude. Sudovi nijesu morali da navedu koliko dugo će pritvor trajati, s obzirom da su morali da ga kontrolišu svaka dva mjeseca. Vlada je priznala da pritvor podnosioca predstavke nije kontrolisan svaka dva mjeseca, ali je tvrdila da je, u svakom slučaju, prvostepena presuda donijeta u roku od tri godine.

b. Ocjena Suda

i. Relevantni principi

181. Relevantni principi u ovom smislu su dati u presudi *Mooren protiv Njemačke* [VV], br. 11364/03, stav 72, 9. jul 2009. godine. Konkretno, izrazi „zakonito” i „u skladu sa zakonom propisanim postupkom” upotrijebljeni u članu 5 stav 1 Konvencije u biti upućuju natrag na domaće pravo te navode na obavezu postupanja u skladu s njegovim materijalnim i procesnim pravilima. Prvenstveno je na domaćim organima, posebno sudovima, da tumače i primjenjuju domaće pravo. Međutim, budući da na temelju člana 5. stava 1. nepoštovanje domaćeg prava povlači za sobom povredu Konvencije, slijedi da Sud može i treba koristiti određeno ovlašćenje da pregleda je li bilo poštovano to pravo (v., među ostalim izvorima, *Benham protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 10. jun 1996. godine, stav 41, *Izvjestaji o presudama i odlukama 1996-III*; *Douiyeb protiv Holandije* [VV], br. 31464/96, stavovi 44-45, 4. avgust 1999. godine i *Mooren*, gore citirana, stav 73).

182. Ipak, “zakonitost” pritvora na osnovu domaćeg zakona jeste primarni, ali ne uvijek i odlučujući element. Sud mora dodatno biti zadovoljen da je pritvor tokom razmatranog perioda bio u skladu sa svrhom člana 5 stav 1, a to je da se spriječi da lica budu lišena slobode na proizvoljnoj osnovi. Sud dalje mora utvrditi da li je sam domaći zakon u

skladu sa Konvencijom, uključujući opšte principe tamo izražene ili implicirane (vidjeti, na primjer, *X protiv Finske*, br. 34806/04, stav 148, ECHR 2012 (izvodi); *Bik protiv Rusije*, br. 26321/03, stav 30, 22. april 2010. godine; i *Winterwerp protiv Holandije*, 24. oktobar 1979. godine, stav 45, Serija A br. 33).

ii. *Ocjena Suda*

183. Vraćajući se na konkretan predmet, Sud primjećuje da je pritvor podnosiocu predstavke odredio istražni sudija 19. februara 2006. godine i da je nakon toga produžavan 16. marta, 15. aprila, 16. maja, 15. juna i 12. jula 2006. godine, svaki put na po mjesec dana. Nakon podizanja optužnice 14. avgusta 2006. godine, pritvor je dalje produžen 15. avgusta 2006. godine, 21. oktobra 2008. godine i 11. marta 2009. godine. Takođe je ispitivan 23. maja 2007. godine na zahtjev podnosioca predstavke.

184. U periodu između 17. februara 2010. godine, kada je prva presuda ukinuta, i 9. maja 2011. godine kada je Viši sud oglosio podnosioca predstavke krivim po drugi put, njegov pritvor je produžen jednom, 17. februara 2010. godine. Ispitan je na zahtjev podnosioca predstavke 10. marta 2011. godine.

185. U periodu od 30. decembra 2011. godine, kada je ukinuta druga presuda protiv podnosioca predstavke, i 9. oktobra 2012. godine, kada ga je Viši sud oglosio krivim treći put, njegov pritvor je produžen 30. decembra 2011. godine i 11. aprila, 13. juna i 10. avgusta 2012. godine. Njegov pritvor je takođe kontrolisan 8. februara i 18. aprila 2012. godine na njegov zahtjev.

186. Dok se u prvom rješenju o određivanju pritvora mora navesti dužina trajanja pritvora (v. gornji stav 95), sva naredna, o produženju pritvora, očigledno ne moraju da sadrže takve pojedinosti, kako je to objasnio Ustavni sud (v. gornji stav 117; v. takođe *Mugoša protiv Crne Gore*, br. 76522/12, stav 52, 21. jun 2016. godine). Zaista, rješenja o produženju pritvora podnosioca predstavke nakon podizanja optužnice 14. avgusta 2006. godine nijesu sadržala takve pojedinosti, ili je bilo navedeno da će pritvor podnosioca predstavke trajati do donošenja dalje odluke suda (v. gornje stavove 13, 16, 19 i 21).

187. Dalje se primjećuje da zakonodavstvo, sa svoje strane, eksplicitno predviđa da sudovi moraju da ispituju da li postoje razlozi za pritvor svakih trideset dana prije stupanja optužnice na pravnu snagu, i svaka dva mjeseca nakon što ona stupi na pravnu snagu. U zavisnosti od toga da li razlozi za pritvor postoje ili ne, sud ga mora produžiti ili ukinuti. Jasno je iz spisa predmeta da je ovaj vremenski rok prekoračen nekoliko puta u slučaju podnosioca predstavke, što je Vlada takođe priznala (v. gornje stavove 180 *in fine*, i 183 do 184).

188. Dok je prvenstveno na državnim organima, naročito sudovima, da tumače i primjenjuju domaće pravo (v. *Benham*, gore citirana, stav 41) Sud

primjećuje da Ustavni sud, prilikom odlučivanja o ustavnoj žalbi podnosioca predstavke, nije razmatrao njegovu tvrdnju da ispitivanje njegovog pritvora nije vršeno redovno. Takođe se primjećuje da je 2011. godine isti Ustavni sud, u sličnoj situaciji, utvrdio da je nepostupanje u skladu sa domaćim zakonodavstvom i vremenskim rokovima koji su njime predviđeni, dovelo do povrede člana 5 Konvencije (v. gornji stav 116). Konačno, u svom načelnom pravnom stavu, donijetom u januaru 2017. godine, Vrhovni sud je utvrdio da se nacionalni sudovi moraju dosljedno pridržavati rokova za ispitivanje pritvora propisanih u članu 179 stav 2 i da propust da to učine predstavlja povredu prava na slobodu i sigurnost (v. gornji stav 118).

189. Sud smatra da je usklađenost sa zakonskim rokovima predviđenim za ispitivanje osnova pritvora od najvišeg značaja, naročito s obzirom da domaći sudovi nijesu bili u obavezi da navedu tačno trajanje pritvora.

190. Sud ponavlja da kada je u pitanju lišavanje slobode, naročito je značajno da bude zadovoljen opšti princip pravne sigurnosti. Stoga je suštinsko da uslovi za lišavanje slobode na osnovu domaćeg prava budu jasno definisani i da zakon sam po sebi bude predvidljiv u svojoj primjeni, tako da ispunjava zahtjev “zakonitosti” utvrđen Konvencijom. Taj standard zahtijeva da svi zakoni budu dovoljno precizni da omoguće pojedincu – ukoliko je potrebno, uz odgovarajući savjet – da predvidi, u stepenu koji je razuman u datim okolnostima, posljedice koje data radnja može da nosi (v. *Steel i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 23. septembar 1998. godine, stav 54, *Izvjestaji* 1998-VII).

191. Sud smatra da je, u konkretnom predmetu, relevantno zakonodavstvo bilo dovoljno jasno formulisano. Ipak, nedostatak preciznosti u rješenjima o pritvoru kada je u pitanju trajanje produženja i nedostatak konzistentnosti u tom periodu, prije nego što je Vrhovni sud zauzeo načelni pravni stav 2017. godine, o tome da li su zakonski rokovi za ispitivanje pritvora obavezujući ili ne, činilo ih je nepredvidivim u njihovoj primjeni (v. *Mugoša*, gore citirana, stav 56). Stoga, Sud smatra da je bilo povrede člana 5 stav 1 Konvencije (ibid., stav 57) u odnosu na periode kada je proteklo više od dva mjeseca nakon stupanja optužnice na pravnu snagu bez novih rješenja o produženju pritvora podnosioca predstavke.

B. Član 5 stav 3 Konvencije

1. Prihvatljivost

192. Sud primjećuje da ova žalba nije očigledno neosnovana u smislu člana 35 stav 3 (a) Konvencije. Dalje primjećuje da žalba nije neprihvatljiva ni po bilo kom drugom osnovu. Stoga, mora se proglasiti prihvatljivom.

2. Osnovanost

a. Tvrđnje stranaka

i. Podnosilac predstavke

193. Podnosilac predstavke je ponovio svoju žalbu. Tvrđio je da čitav period njegovog lišenja slobode, uključujući period nakon donošenja prvostepene presude, spada pod okvir člana 5 stav 3.

194. Tvrđio je da su se rješenja o njegovom pritvoru oslanjala na iste odredbe i da su bila nedovoljno obrazložena. Obrazloženje je ostalo isto deset godina i bilo je sumirano u jednoj rečenici za sve okrivljene. Čak i pod pretpostavkom da je želio da pobjegne, sudovi su ipak imali obavezu da ispituju osnovanost njegovog pritvora i da pruže obrazloženje za ova rješenja. Dalje, državni organi nikada nijesu uzeli u obzir dužinu trajanja njegovog pritvora.

195. Podnosilac predstavke je takođe tvrdio da sudovi nijesu postupali sa posebnom marljivošću. Postupak je trajao deset godina prije donošenja konačne presude. Iako je Vlada tvrdila da je veliki broj rasprava odložen zbog odsustva advokata odbrane i drugih okrivljenih, to nije opravdalo dužinu trajanja njegovog pritvora.

ii. Vlada

196. Vlada je osporila žalbu podnosioca predstavke. Vlada je tvrdila da periode između donošenja prvostepenih presuda i presuda kojima se one ukidaju ne treba uzimati u razmatranje u smislu člana 5 stav 3. Relevantni pritvor se stoga sastojao od tri faze i trajao je ukupno pet godina i pet mjeseci.

197. Vlada je tvrdila da su razlozi za pritvor podnosioca predstavke bili relevantni i dovoljni i da je tokom postupka postojao strah da bi on mogao pobjeći. Konkretno, osnovana sumnja da je počinio krivična djela za koja je optužen, kao i strah da može da pobjegne zbog ozbiljnosti kazne sa kojom se suočavao, nijesu u suštini dovedeni u pitanje. Takođe, činjenica da je S.Š. bio brutalno ubijen u svojstvu službenog lica, iz koristoljublja, na kućnom pragu, jasno ukazuje da je pritvor podnosioca predstavke bio opravdan u smislu člana 175 stav 1 tačka 4 ZKP-a.

198. Vlada je tvrdila da dužina svake pojedinačne faze relevantnog pritvora nije bila u suprotnosti sa članom 5 stav 3 i da su domaći sudovi postupali sa dužnom marljivošću. Vlada se pozvala na održane brojne rasprave i provedene dokaze (v. gornje stavove 85-87). Postupak prije 7. avgusta 2009. godine je trajao nešto duže, ali zbog toga što su brojne rasprave odložene zbog odsustva ili različitih zahtjeva podnosioca predstavke, drugih okrivljenih, ili njihovih zastupnika (v. gornji stav 85 *in fine*). Činjenica da je postupak trajao deset godina je zbog toga što je ovaj predmet bio jedan od najsloženijih u istoriji crnogorskog pravosuđa, i

pravno i činjenično. Morali su da budu saslušani brojni svjedoci i vještaci i da budu provedeni brojni dokazi. Dok aktivnosti okrivljenih i njihovih zastupnika ne opravdavaju pritvor podnosioca predstavke, opravdavaju ukupnu dužinu trajanja krivičnog postupka.

(b) Ocjena Suda

(i) Period koji se uzima u razmatranje

199. Sud ponavlja da prilikom određivanja dužine trajanja pritvora do suđenja na osnovu člana 5 stav 3 Konvencije, period koji se uzima u obzir počinje danom kada je optuženi odveden u pritvor i završava se danom potvrđivanja optužbe, čak iako to uradi samo prvostepeni sud (v. *Panchenko protiv Rusije*, br. 45100/98, stav 91, 8. februar 2005. godine; *Labita*, gore citirana, stavovi 145 i 147; *Solmaz protiv Turske*, br. 27561/02, stavovi 23-24, 16. januar 2007. godine; i *Kalashnikov*, gore citirana, stav 110).

200. U smislu suštinske veze između člana 5 stav 3 Konvencije i stava 1 (c) toga člana, lice osuđeno u prvom stepenu se ne može smatrati pritvorenim “radi privođenja nadležnoj sudskoj vlasti zbog osnovane sumnje da je počinio krivično djelo”, kako je navedeno u posljednjoj odredbi, već je u poziciji predviđenoj članom 5 stav 1 (a), koja omogućava lišenje slobode “na osnovu presude nadležnog suda” (v. *Panchenko*, gore citirana, stav 93, i *Kudla*, gore citirana, stav 104). Ipak, prilikom procjene razumnosti dužine trajanja pritvora podnosioca predstavke, Sud treba da izvrši globalnu procjenu akumuliranih perioda pritvora u smislu člana 5 stav 3 Konvencije (v. *Solmaz*, gore citirana, stavovi 36-37).

201. Na osnovu toga, u konkretnom predmetu period koji se uzima u razmatranje se sastoji iz tri pojedinačna dijela: (1) od 16. februara 2006. godine kada je započeo pritvor podnosioca predstavke, do presude 7. avgusta 2009. godine; (2) od 17. februara 2010. godine, kada je presuda protiv podnosioca predstavke ukinuta po žalbi, do naredne presude 9. maja 2011. godine; i (3) od 30. decembra 2011. godine kada je ukinuta druga presuda po žalbi, do treće i posljednje presude 9. oktobra 2012. godine.

202. Čineći ukupnu procjenu ukupnih perioda na osnovu člana 5 stav 3 Konvencije, Sud zaključuje da period koji se uzima u razmatranje u konkretnom predmetu iznosi pet godina, pet mjeseci i dvadeset i četiri dana.

(ii) Relevantni principi

203. Na osnovu prakse Suda, pitanje da li je period pritvora razuman ne može biti procijenjen *in abstracto*. Da li je razumno da optuženi ostane u pritvoru mora biti procijenjeno u svakom predmetu u skladu sa njegovim posebnim karakteristikama. Kontinuirani pritvor može biti opravdan samo ako postoje konkretni pokazatelji zahtjeva od javnog interesa koji će, bez obzira na pretpostavku nevinosti, prevagnuti nad pravilom poštovanja

slobode pojedinca (v. *McKay protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], br. 543/03, stav 42, ECHR 2006-X, i *Kudla*, gore citirana, stav 110).

204. Na prvom mjestu je na nacionalnim pravosudnim organima da obezbijede da, u datom slučaju, pritvor prije suđenja okrivljenog ne prelazi razumnu dužinu trajanja (v., među mnogim drugim izvorima, *Vrenčev protiv Srbije*, br. 2361/05, stav 73, 23. septembar 2008. godine). U tom cilju moraju se ispitati sve činjenice koje idu u prilog ili protiv postojanja istinskog zahtjeva od javnog interesa koji opravdava, uz dužno poštovanje principa pretpostavke nevinosti, odstupanje od pravila poštovanja slobode pojedinca, i da ih navedu u svojim odlukama kojima odbijaju predlog za ukidanje pritvora. U suštini, na osnovu razloga navedenih u njihovim odlukama i nespornih činjenica koje su podnosioci predstavke naveli u svojim žalbama, Sud je pozvan da odluči da li je došlo do povrede člana 5 stav 3 Konvencije (v. *Labita*, gore citirana, stav 152).

205. Argumenti za i protiv puštanja na slobodu ne smiju biti “uopšteni i apstraktni” (v. *Boicenco protiv Moldavije*, br. 41088/05, stav 142, 11. jul 2006. godine, i *Khudoyorov protiv Rusije*, br. 6847/02, stav 173, ECHR 2005-X (izvodi)), već moraju sadržati pozivanje na konkretne činjenice i lične okolnosti podnosioca predstavke koje opravdavaju pritvor (v. *Aleksanyan protiv Rusije*, br. 46468/06, stav 179, 22. decembar 2008. godine, i *Rubtsov i Balayan protiv Rusije*, br. 33707/14 i 3762/15, stavovi 30-32, 10. april 2018. godine). Kvazi-automatsko produžavanje pritvora krši garancije utvrđene članom 5 stav 3 (v. *Tase protiv Rumunije*, br. 29761/02, stav 40, 10. jun 2008. godine).

206. Postojanje osnovane sumnje je uslov *sine qua non* za validnost kontinuiranog pritvora, ali nije dovoljno da opravda produženje pritvora nakon određenog protoka vremena (v. *Buzadji protiv Republike Moldavije* [VV], br. 23755/07, stavovi 87 i 92, 5. jul 2016. godine). Sud je pojasnio da zahtjev da sudija pruži relevantne i dovoljne razloge za pritvor – uz postojanje osnovane sumnje – već se primjenjuje u vrijeme donošenja prvog rješenja kojim se određuje pritvor, odnosno “odmah” nakon hapšenja (v. *Buzadji*, gore citirana, stav 102). U takvim predmetima Sud mora utvrditi da li drugi razlozi koje navode sudske vlasti nastavljaju da opravdavaju lišavanje slobode. Kada su takvi razlozi bili “relevantni” i “dovoljni”, Sud mora takođe procijeniti da li su nadležni državni organi pokazali “posebnu marljivost” u sprovođenju postupka (v. *Labita*, gore citirana, stav 153). Kompleksnost i posebne karakteristike istrage su činioci koji treba da budu razmatrani u ovom smislu (v. *Scott protiv Španije*, 18. decembar 1996. godine, stav 74, *Izveštaji 1996-VI*). Teret dokazivanja u ovim pitanjima ne treba preokrenuti tako što će pritvoreno lice morati da pokaže postojanje razloga koji opravdavaju oslobađanje (v. *Ilijkov protiv Bugarske*, br. 33977/96, stav 85, 26. jul 2001. godine).

207. Prihvaćeno je da, zbog posebne težine i reakcije javnosti na njih, određena krivična djela mogu dovesti do društvene uznemirenosti što može

opravdati pritvor, bar na neko vrijeme. Ipak, ovaj osnov se može smatrati kao relevantan i dovoljan samo pod uslovom da je zasnovan na činjenicama koje mogu pokazati da bi puštanje okrivljenog na slobodu zapravo narušilo javni red. Dodatno, pritvor će nastaviti da bude legitiman samo ako je javni red i dalje stvarno ugrožen; njegovo trajanje se ne može koristiti da se predvidi zatvorska kazna (v. *Letellier protiv Francuske*, 26. jun 1991. godine, stav 51, Serija A br. 207, i *Tiron*, gore citirana, stavovi 41-42).

208. Pravo okrivljenog koji se nalazi u pritvoru da se njegov predmet ispita sa naročitom brzinom ne smije nepotrebno ometati napore pravosudnih organa da izvršavaju svoje zadatke sa odgovarajućom pažnjom (v. *Shabani protiv Švajcarske*, br. 29044/06, stav 65, 5. novembar 2009. godine).

(iii) *Primjena gore navedenih principa na konkretan predmet*

209. Sud primjećuje da je podnosilac predstavke zadržan u pritvoru više od pet godina i pet mjeseci (v. gornji stav 202). Dalje primjećuje da se svako periodično rješenje o produženju pritvora odnosilo ne samo na podnosioca predstavke, već na najmanje još jednog okrivljenog, i da je sadržalo iste razloge – opasnost od bjekstva, zbog težine i broja krivičnih djela za koje su optuženi, i kazni propisanih za ova djela. Dok je težina kazne sa kojom se suočava relevantan elemenat prilikom procjene rizika da optuženi može pobjeći, težina optužbi ne može sama po sebi opravdati duge periode pritvora (v. *Idalov protiv Rusije* [VV], br. 5826/03, stav 145, 22. maj 2012. godine; *Garycki protiv Poljske*, br. 14348/02, stav 47, 6. februar 2007. godine; *Chraidi protiv Njemačke*, br. 65655/01, stav 40, ECHR 2006-XII; i *Ilijkov*, gore citirana, stavovi 80-81), niti opasnost od bjekstva može biti procijenjena samo na osnovu ozbiljnosti zapriječene kazne. Protokom vremena nadležni organi moraju ispitati ovo pitanje u odnosu na brojne druge faktore koji mogu ili potvrditi postojanje opasnosti od bjekstva ili je učiniti tako malom da ne može opravdati pritvor do suđenja (v., među drugim izvorima, *Letellier*, gore citirana, stav 43, i *Panchenko*, gore citirana, stav 106).

210. U slučaju podnosioca predstavke, opasnost od bjekstva je bio jedini razlog za njegov kontinuirani pritvor do 30. decembra 2011. godine, a to je četiri godine i sedam mjeseci pritvora. Tek tada su sudovi, dodatno, smatrali da bi puštanje na slobodu okrivljenih, uključujući podnosioca predstavke, narušilo javni red i mir. Čak i tada, ipak, nadležni organi su koristili standardizovane formulacije, i u nekoliko prilika samo naveli da “razlozi za pritvor i dalje postoje”, bez ulaženja u bilo kakve detalje (v. gornje stavove 14, 16-17 i 19).

211. Sud dalje primjećuje da, osim činjenice da je podnosilac predstavke relativno mlada osoba (v. gornji stav 13), sudovi su, prilikom produžavanja pritvora, propustili da razmotre njegove lične okolnosti, kao što je njegov karakter i moral, dom, zanimanje, imovina, porodične veze i različite veze u

državi u kojoj je krivično gonjen. Ovo su sve faktori u svjetlu kojih se mora procijeniti opasnost od bjekstva (v. *Becciev protiv Moldavije*, br. 9190/03, stav 58, 4. oktobar 2005. godine). Štaviše, Sud primjećuje da domaći sudovi nijesu napravili bilo kakvu konkretnu procjenu u vezi proporcionalnosti kontinuiranog pritvora podnosioca predstavke, konkretno u svjetlu njegovog zdravstvenog stanja i protoka vremena.

212. Konačno, prilikom odlučivanja da li lice treba da bude pušteno na slobodu ili pritvoreno, državni organi su u obavezi da razmatraju alternativne mjere obezbjeđenja njegovog pojavljivanja na suđenju (v. *Idalov*, gore citirana, stav 140), što su u konkretnom predmetu propustili da urade.

213. Sa gore navedenih razloga, Sud smatra da su državni organi produžavali pritvor podnosioca predstavke na osnovima koji se ne mogu smatrati "dovoljnim", pa su time propustili da opravdaju njegovo produženo lišavanje slobode na period duži od pet godina. Stoga nije neophodno da se ispita da li je postupak protiv njega sproveden sa dužnom marljivošću.

214. Shodno tome, bilo je povrede člana 5 stav 3 Konvencije.

C. Član 5 stav 4

215. Vlada je osporila žalbu podnosioca predstavke. Prvo, kada je podnosilac predstavke prvi put podnio predlog za ukidanje pritvora 1. avgusta 2014. godine, predmet je bio u toku pred Apelacionim sudom, a on je podnio zahtjev Višem sudu. Drugo, član 179 stav 2 na koji se on pozvao, se odnosi samo na postupke pred prvostepenim sudovima, a ne na one pred Apelacionim sudom. Treće, zahtjev je proslijeđen od strane Višeg suda Apelacionom sudu 4. septembra 2014. godine i 13. februara 2015. godine, na jednoj od svojih rasprava, Apelacioni sud ga je odbio. Stoga, postupio je brzo u odnosu na njegov predlog, naročito s obzirom na činjenicu da se podnosilac predstavke pozvao na svoje zdravstveno stanje i uslove u pritvoru i da je sud morao da ispita ukupnu relevantnu dokumentaciju i sasluša vještaka medicinske struke. Odluka je bila proceduralna, nije donijeta kao poseban dokument, već kao sastavni dio zapisnika tokom glavne rasprave na kojoj su bili prisutni zastupnici podnosioca predstavke. Vlada je pozvala Sud da proglasi žalbu podnosioca predstavke očigledno neosnovanim, ili, alternativno, da utvrdi da nije bilo povrede.

216. Podnosilac predstavke je ponovio svoju žalbu. Konkretno, tvrdio je da je Apelacionom sudu trebalo šest mjeseci da odluči o njegovom zahtjevu i da mu relevantna odluka nikada nije bila dostavljena. Takođe je tvrdio da je članom 397 ZKP-a predviđeno da se sve odredbe koje se odnose na prvostepeno suđenje shodno primjenjuju na drugostepeni postupak, uključujući član 179 stav 2.

217. Relevantni principi u ovom smislu su dati, na primjer, u presudama *De Wilde, Ooms and Versyp protiv Belgije* (18. jun 1971. godine, stav 76,

Serijska A br. 12). Konkretno, kada odluku da se lice liši slobode donese organ uprave, član 5 stav 4 obavezuje Visoku stranu ugovornicu da omogući pritvorenom licu pravo na pristup sudu. Ipak, ništa ne ukazuje da se isto odnosi na slučaj kada je odluku donio sud na kraju sudskog postupka. U posljednjem slučaju, nadzor predviđen članom 5 stav 4 je uključen u odluku (v. *Engel i drugi protiv Holandije*, 8. jun 1976. godine, stav 77, Serijska A br. 22); to je slučaj, na primjer, kada je kazna zatvora određena nakon “osuđujuće presude nadležnog suda”.

218. Vraćajući se na konkretan predmet, Sud primjećuje da je 9. oktobra 2012. godine Viši sud oglosio podnosioca predstavke krivim i osudio ga na trideset godina zatvora. Tu presudu je potvrdio Apelacioni sud 2. aprila 2013. godine. Dok je Vrhovni sud 2. aprila 2014. godine ukinuo presudu Apelacionog suda, nije ukinuo osuđujuću presudu Višeg suda protiv podnosioca predstavke (v. gornji stav 25). Stoga, njegov pritvor u relevantnom vremenu je proisticao iz “osuđujuće presude nadležnog suda”, konkretno Višeg suda od 9. oktobra 2012. godine. Na osnovu toga, ova žalba je očigledno neosnovana i odbačena u skladu sa članom 35 stavovi 3 (a) i 4 Konvencije.

III. PRIMJENA ČLANA 41 KONVENCIJE

219. Članom 41 Konvencije je predviđeno:

“Kada Sud utvrdi prekršaj Konvencije ili Protokola uz nju, a unutrašnje pravo Visoke strane ugovornice u pitanju omogućava samo djelimičnu odštetu, Sud će, ako je to potrebno, pružiti pravično zadovoljenje oštećenoj strani.”

A. Šteta

220. Podnosilac predstavke je tražio 38.646,94 eura na ime materijalne štete (17.222,40 eura i 5.975,94 eura za VDZ; 2.600,00 eura za operaciju oka, i ostatak za liječenje u Institutu Igalo). Takođe je tražio 100.000,00 eura na ime nematerijalne štete.

221. Vlada je osporila zahtjev podnosioca predstavke na ime materijalne štete kao neosnovan, a na ime nematerijalne štete kao nerealan.

222. Sud ne pronalazi bilo kakvu uzročnu vezu između utvrđene povrede i navodne materijalne štete; stoga odbacuje ovaj zahtjev. S druge strane, dodjeljuje podnosiocu predstavke 7.500,00 eura na ime nematerijalne štete.

B. Troškovi i izdaci

223. Podnosilac predstavke nije podnio zahtjev u ovom smislu.

224. Stoga Sud ne dodjeljuje naknadu po ovom osnovu.

C. Kamata

225. Sud smatra da je primjereno da kamatna stopa bude zasnovana na najnižoj kamatnoj stopi Evropske centralne banke uz dodatak od tri procentna poena.

SA OVIH RAZLOGA, SUD, JEDNOGLASNO,

1. *Proglašava* žalbu podnosioca predstavke u vezi navodnog nedostatka brzine u odlučivanju o predlogu podnosioca predstavke za ukidanje pritvora na osnovu člana 5 stav 4 neprihvatljivim, a ostatak predstavke prihvatljivim;
2. *Utvrdjuje* da je bilo povrede člana 3 Konvencije u vezi sa uslovima u pritvoru;
3. *Utvrdjuje* da nije bilo povrede člana 3 Konvencije u vezi sa medicinskom njegom u pritvoru;
4. *Utvrdjuje* da je bilo povrede člana 5 stav 1 Konvencije;
5. *Utvrdjuje* da je bilo povrede člana 5 stav 3 Konvencije;
6. *Utvrdjuje*
  - (a) da tužena država treba da plati podnosiocu predstavke, u roku od tri mjeseca od dana kada ova presuda postane pravosnažna u skladu sa članom 44 stav 2 Konvencije, 7.500,00 eura (sedam hiljada i pet stotina eura), uvećano za bilo koje poreze koji se mogu naplatiti, na ime nematerijalne štete;
  - (b) da će se od isteka gore navedena tri mjeseca do isplate, kamata obračunavati na gornje iznose po najnižoj kamatnoj stopi Evropske centrale banke tokom obračunskog perioda, uz dodatak od tri procentna poena;
7. *Odbacuje* ostatak zahtjeva podnosioca predstavke za pravičnim zadovoljenjem.

Sačinjeno na engleskom jeziku, u pisanoj formi, 19. marta 2018. godine,
na osnovu Pravila 77 stavovi 2 i 3 Poslovnika Suda.

Stanley Naismith
registrar

Robert Spano
predsjednik